

OUD HOORN

nummer 4

20e jaargang,
15 december 1998

In dit nummer o.a:

- Vereeniging voor Volksvermaken 1870-1900
- Gerritsland, om nooit te vergeten
- Toen de haven nog een haven was (3)
- Feestelijke opening Oost-Indisch Pakhuis

Kwartaalblad van de Vereniging Oud Hoorn.
Losse nummers, voorzover voorradig verkrijgbaar tegen betaling van f 5,— per stuk voor leden en f 10,— voor niet-leden.

Bestuur:

A.G.F. van Weel, voorzitter
A. de Graaf, vice-voorzitter
Mw. P.M. Huisman, secretaris
Mw. P. van Leeuwen, tweede secretaris
W.L. van der Waal, penningmeester
L.P.M. Hoogeveen, archivaris
A. Boezaard
Mw. M. Faber-Zwart
J. Rietvink
P.R. Kleintjes

Secretariaat:

Postbus 346, 1620 AH HOORN
Tel. 0229-234558

Contributie Oud Hoorn:

minimaal f 35,— per jaar, inclusief toezending van het kwartaalblad.

Lidmaatschap voor het leven door:

- een éénmalige bijdrage van minimaal f 980,—, indien het lid 45 jaar of ouder is, of door:
- een éénmalige bijdrage van minimaal f 700,—, indien het lid 55 jaar of ouder is.

Giro 21 44 888 t.n.v.

Penningmeester Ver. Oud Hoorn,
Postbus 346, 1620 AH HOORN

Redactiecommissie:

L.P.M. Hoogeveen,
H.A. Lansdaal, H.W. Saaltink,
Femke Uiterwijk, F.L. Zack

Redactie-adres:

F. Uiterwijk, Grote Oost 98-100
1621 BZ HOORN, tel. 0229 - 210220

Ereleden:

Mr. Dr. B.R. Canneman,
oud-burgemeester †
H. Krijgsman, oud-bestuurslid †
C. Koppers, oud-administrateur †
D. Breebaart, oud-voorzitter
Stichting Stadsherstel Hoorn
Drs. H.M. van den Berg,
kunsthistorica
J.L.N. Dijkstra, oud-redactielid †
J.M. Baltus, oud-voorzitter †
J.P.H. v.d. Knaap
J.E.J. Lamers

Copyright:

Gehele of gedeeltelijke overname van teksten en/of illustraties uit dit blad is alleen toegestaan na toestemming van de auteur of de redactie van Oud Hoorn.

Productie kwartaalblad:

Vormgeving en pre-press:
Nyvonco, Heerhugowaard
Druk: Drukkerij Klaassen b.v., Hoorn

INHOUD

Vereeniging voor Volksvermaken 1870-1900	131
Van de bestuurstafel.....	138
De klanken van het carillon	142
Kerkmeijer-De Regtstichting 1998	143
Lezers schrijven	144
Stadsbeeld, restauratie, wijzigingen, verval	147
Gerritsland, om nooit te vergeten	153
Geschiedenisles op 'Het Fluitschip'.....	155
Sponsors Pakhuis.....	156
Toen de haven nog een haven was (3)	157
Feestelijke opening Oost-Indisch Pakhuis	163
Men vraagt ons.....	165
Kent u Hoorn ook zo?.....	170
De fietsenmaker van het Groote Oost	172
Met de bus naar Zutphen.....	174
Index 1998.....	175
Hoe Hoorn veranderde.....	176

Bij de voorplaat:

Op de sleperswagen de gebroeders Polak, van beroep koopman. Links een onbekende voerman. Tussen het lamoen de tweeling Mak, Jopie en Nico (zie artikel Gerritsland pag. 153)

Foto's en illustraties:

Femke Uiterwijk, Pim van der Waal, Ton van Weel, Giel v.d. Zel, Frans Zack, mevr. W.J. Schulte, mevr. Pennekamp-Mak, Archiefdienst West-Friese gemeente en Westfries Museum.

Informatie: vereniging en opgave nieuwe leden:

O.I.-pakhuis (Onder de Boompjes 22). Openingstijden: dinsdag, donderdag en zaterdag: 10.00-16.00 uur. Tel.: 0229-273570.

Volgend nummer en inleverdatum kopij:

Het volgende nummer (21e jaargang nr. 1) zal omstreeks 15 maart 1999 verschijnen. U wordt verzocht eventuele kopij voor dit nummer uiterlijk 1 februari a.s. in te leveren bij het redactie-adres: F. Uiterwijk, Grote Oost 98-100 1621 BZ Hoorn.

Westfries Museum:

Rode Steen 1, Hoorn (tel. 0229-280022). Geopend: het gehele jaar; maandag t/m vrijdag van 11.00 -17.00 uur; zaterdag en zondag van 14.00-17.00 uur: Bureau: Achterom 2-4, 1621 KV Hoorn.

Archiefdienst Westfriese Gemeenten:

Het streekarchief is gevestigd in het Stadhuis van Hoorn, Nieuwe Steen 1 tel. 0229 - 252200. Postadres: Archiefdienst Westfriese Gemeenten, Postbus 603, 1620 AR HOORN

De studiezaal is geopend van maandag t/m vrijdag van 9.00-17.00 uur.

Tussen 12.30 en 13.30 en ná 16.45 uur kunnen geen stukken meer worden aangevraagd.

Avondopenstelling elke tweede en vierde donderdag van de maand van 19.00-21.45 uur: Na 20.00 uur zal de toegang naar de studiezaal worden afgesloten. Uiteraard is het voor bezoekers wel mogelijk op het gewenste tijdstip te vertrekken.

Door het archief verricht onderzoek f 17,00 per half uur; fotokopieën f 0,90. Eigen onderzoek op de studiezaal en het lenen van boeken uit de bibliotheek (niet alles wordt uitgeleend) is gratis.

Vereeniging voor Volksvermaken 1870-1900

Een 19de eeuwse vereniging met bijna duizend leden

A. van Zoonen

Het historisch tijdschrift 'Holland' wijdde in 1997 een dubbelnummer aan het onderwerp 'Vermaak in Holland'.¹

In een bijdrage van Jos Leenders² komt de Vereeniging voor Volksvermaken te Hoorn 1870-1896 aan de orde. Mede op grond van zijn beschouwing schreef ik onderstaand artikel.³

Het begin

Twaalf heren organiseerden in de barre koude van de tweede helft van februari 1870 op het ijs van de bevroren Zuiderzee voor de Hoornse inwoners een harddraverij voor paarden. "De prijs was een eermetaal, de roem het gejuich van eene dankbare bevolking", aldus stadsdokter Aghina in 1875. De twaalf hadden met hun initiatief een "vaste vereeniging voor sneeuw- en ijsvermaak willen oprichten". Hun daad reikte echter veel verder. Ze legden met dit evenement de grondslag voor een Vereeniging voor Volksvermaken. De oprichting ervan was volgens Aghina "meer dan noodig voor den geest van verzet, die er onder de mingegoeden tegen iedere feestvoering steeds heerschte".⁴

Drie februari 1871 stelde men het reglement officieel vast. Het bestuur van de vereniging bestond toen uit vijf leden, J.J. Aghina, voorzitter, A.G. Renssen, secretaris, G. van Nisius, penningmeester, J. Groot jr., magazijnmeester, J.H.B. Kernkamp, bestuurslid. Toen Renssen in 1873 verhuisde nam G.C. Tinkelenberg zijn plaats in. Zij allen gaven jarenlang hun daadkracht aan Volksvermaken. Aghina was doorlopend voorzitter tot zijn overlijden in 1895. Secretaris Tinkelenberg was in 1900 nog actief. Kernkamp trad in 1885 af, Van Nisius in 1888. Beiden werden uitgeluid met het erelidmaatschap van de vereniging. Zij werden opgevolgd door respectievelijk H.A. Tinholt en Johan Roozendaal. Tinholt overleed kort daarna. P. Eyken volgde hem op. Groot jr. was vanaf het begin tot aan het verdwijnen van de vereniging in 1900 magazijnmeester en voorzitter na het overlijden van Aghina.⁵ Zij allen waren direct betrokken bij het bestuurlijke, culturele, maatschappelijke en economische leven van de stad.⁶

In mijn boek over Schouwburg Het Park te Hoorn duidde ik aan hoe in 1872 de drie dagelijkse bestuurders van Volksvermaken (Aghina, Renssen en Van Nisius) betrokken waren bij de aankoop van Het Park. Van de door hen opgerichte Parkvereeniging werd Van Nisius voorzitter. In het kort memoreerde ik welke activiteiten Volks-

Het Achterom met Het Park aan het begin van deze eeuw. Nu heeft Horna hier haar onderkomen. (Coll. Koos Semeyn)

vermaken in Het Park ondernam. Activiteiten die een belangrijke bijdrage leverden aan de exploitatie van Het Park. Toen in een ledenvergadering van Volksvermaken in september 1874 enkele aanwezigen voorstelden Het Park ook voor dansen te gebruiken, aanvaardde het bestuur dit voorstel in eerste instantie niet. Het wilde "de indruk wegnemen dat men pressie uitoefende om de leden altijd naar Het Park te lokken". De vergadering oordeelde anders en nam het voorstel toch aan. Volksvermaken en Het Park raakten onlosmakelijk verbonden. Jarenlang adverteerde de Parkvereeniging dat leden van Volksvermaken gratis of tegen gereduceerde prijzen matinées of soirées konden bijwonen. Tijdens kermis had men op donderdag- of vrijdagavond met één dame voor een kwartje per persoon toegang tot de activiteiten in Het Park. Anderen betaalden 49 cent. Vanwege het grote ledental van Volksvermaken werd op donderdagavond toegang verleend aan degenen "wier naam begint met A tot en met M, en op Vrijdagavond (aan hen) wier naam begint met de letters L tot en met Z."⁷

Het doel

Jos Leenders zet de werkzaamheden van Volksvermaken in een historisch-sociologische context. Hij ziet drie beweegredenen voor de activiteiten van de initiatiefne-

Foto genomen in 1879 van de heer Aghina, voorzitter van de Vereniging voor Volksvermaken van 1870-1895 met zijn gezin. (Coll. Archief W.F.G.)

mers die allen tot de meer gegoede klasse behoren. In de eerste plaats was er sympathie voor het volk. Met name Aghina zocht toenadering tot de 'vierde stand'. De werklieden voelden zich vaak achtergesteld en ergerden zich daaraan.⁸ In tegenstelling tot hen die volksvermaken overbodig vonden, was Aghina van mening dat de armen recht op vermaak konden doen gelden. De rijken hadden al zoveel. Een andere reden voor toenadering tot het volk voerde Adriaan van Eck aan. Van Eck was voorzitter van de in 1867 opgerichte Vereniging voor het Volk, die zich ten doel stelde met volksvoordrachten de lagere stand op een hoger plan te brengen.⁹ Hij stond eensgezindheid van alle sociale groeperingen voor om sterker te staan voor het krijgen van een spoorwegverbinding met Amsterdam.¹⁰

Een tweede motief ziet Leenders in het bevorderen van de goede smaak. Een voorbeeld daarvan noemt hij een bloemententoonstelling in 1878. In een voorbeschuwing schreef de krant "dat bij hare inwoners niet alleen de lust aanwezig is, maar ook leven, kracht en bekwaamheid om wat goeds voort te brengen". De krant meende dat Volksvermaken "tot bevordering van die opwekkende, denkende en scheppende geest bij de bevolking, waarvan toch bijna 1000 leden dier vereeniging zijn, zelfs gunstig medewerkt". De burgemeester beklemtoonde in zijn openingswoord van de expositie "dat weelde hier niet aan stand verbonden en rijkdom voor geen mens gesloten is". Ondanks het succes van de organisatie leverde de tentoonstelling op zich een tekort op van f 1800,-. Daar stelde zich voorlopig de Westfriesche Crediet en Deposito Bank garant voor. Volksvermaken maakte daarna een jaar pas op de plaats, maar ging in 1880 op de ingeslagen weg door met een Tentoonstelling van Kunst, Nijverheid en Smaak gedurende een week. Kwamen op de eerste dag al 1100 bezoekers, de slotdag sloeg alles. 1500 mensen verdrongen zich in de tuin van Het Park bij de sluiting van de tentoonstelling. In totaal waren er meer dan 4000 bezoekers.¹¹

Als derde beweegreden geeft Leenders aan dat de bestuurders van Volksvermaken het oog hadden op "beteu-

geling van onbeschaafde elementen". De lagere bevolgingsklasse had een goede begeleiding nodig. Anders zou de massa van de stand der werklieden in een geest van barbarij als een blind paard op hol kunnen slaan. Daarom hoorde bij een feest orde. Leden van Volksvermaken zorgden als persoon voor een goede orde. Zo was het reglementair vastgesteld. Soms was dat teveel gevraagd. Bij de jaarlijkse Sint Maartensoptocht in de vierde week van augustus oefenden leden van Volksvermaken ook toezicht uit en zorgden ervoor dat niet teveel voetzoekers werden afgeworpen. Maar dat toezicht verslapte van lieverlede. Geen wonder dat men hulp van de burgemeester en de politiecommissaris zeer op prijs stelde. Adriaan van Eck wees erop dat men als onderdeel van de volksopvoeding de minder gegoeden bij ordehandhaving kon inzetten. "Dan zou blijken dat het volk veel meer kon dan de hogere standen beweerden".¹²

Tenslotte betoogt Leenders dat "toenadering tot en beteugeling van het volkse hand in hand gingen met ritueel gedrag". Dat kwam vooral tot uiting bij historische herdenkingen, zoals de Bossufeesten van 1863 en 1873, de Waterloo-herdenking in 1865 en in april 1872 de herdenking van de inname van Den Briel in 1572. Nieuw was dat deze feesten "een gebeurtenis voor iedereen" moesten zijn. "Elk Hoorns gezin moest, als het even kon, in de viering vertegenwoordigd zijn". Zo hing de feestviering van Volksvermaken samen met een nieuw politiek-maatschappelijk besef, waarin linkse-liberalen na 1870 bewust aan het algemeen belang werkten. In de Hoornsche Courant schreef de redactie dat het idee werkte. Het volk ging zich bij de feesten, vooral in Het Park, op zijn gemak voelen en had er genoeg in.¹³

Feestviering

De opzet van de vereniging sloeg meteen aan. Honderden inwoners van de stad werden lid voor één gulden per persoon. Op een bevolkingsaantal van 9615 was in 1875 het ledental 893. In de jaren tachtig liep de belangstelling iets terug, maar waren er jaarlijks gemiddeld toch 750 leden. En in 1898 trok Het Park tijdens kermiss nog steeds twee avonden uit voor de leden van Volksvermaken.¹⁴

De feesten waren van allerlei aard. Feestvieringen van één dag of avond kwamen voor naast groter opgezette en langduriger evenementen. Juist de gewonere bijeenkomsten, zoals de harddraverijen op het ijs en op de weg, de matinee met muziek van de schutterij, de feestavonden met het mannenkoor Sappho en de zogenaamde reünies, hebben het meest bijgedragen tot toenadering van de stedelijke elite tot het gewone volk.¹⁵

Ter gelegenheid van nationale landbouwfeesten organiseerde het bestuur in 1871 het eerste volksfeest, dat uit een optocht bij De Doelen, een harddraverij op het Keern en zes volksspelen bestond (mastklimmen, zaklopen, hardlopen, aardappelrapen, balwedstrijd en gaaischieten). Daarnaast hadden tal van etablissementen hun eigen programma. Duizenden bezochten de stad die zich

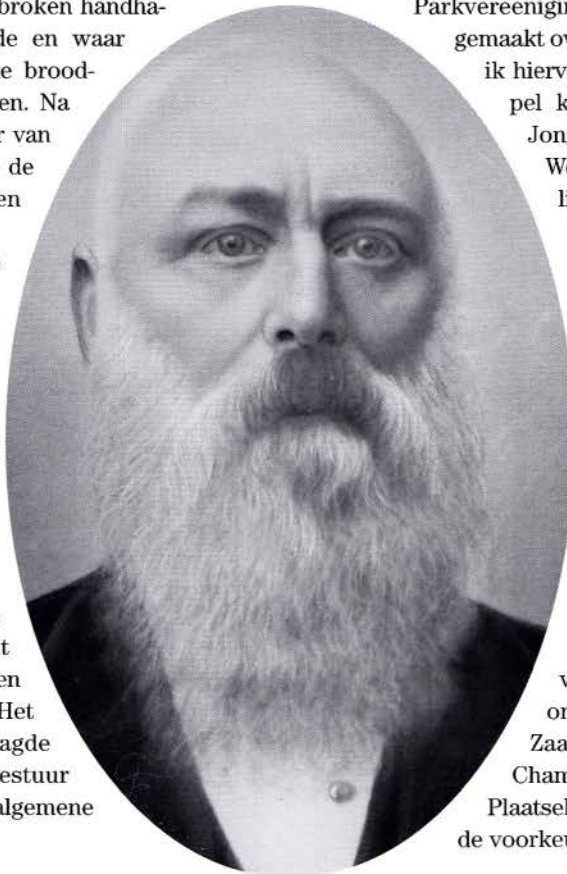
onderscheidde door het onafgebroken handhaven van een voorbeeldige orde en waar geen woest getier of walgelijke broodronkenheid was waar te nemen. Na de spelen bedankte het bestuur van Volksvermaken per advertentie de burgerij voor de ondervonden steun.¹⁶

Nog geen half jaar na dit eerste feest zette men de toon voor de historische herdenking 1572-1872: inname van Den Briel door de Watergeuzen. De feestviering op 10 april verliep groots. Van Eck hield een feestrede. Er was een historisch-allegorische optocht. Nieuw element daarin was dat honderd kinderen uit de gewone burgerij gecostumeerd mee mochten lopen. Huzaren uit Haarlem en Sappho verzorgden een muzikaal optreden. Bal in Het Park besloot een zeer geslaagde feestviering, waarvoor het bestuur zich al na drie weken in een algemene vergadering verantwoordde.¹⁷

Met trots vermeldde het bestuur op het einde van het jaar 1872 dat "een crediet van f 100 door de vergadering aan het bestuur verleend ter bestrijding van drie feesten in het Parklokaal voor de leden met hunne betrekkingen" niet werd overschreden. Ondertussen had men zich beraden over harddraverijen op de jaarlijkse veetentoonstellingen, over zondagsvermaken en over een bijdrage tijdens de kermis "ten genoeg van de leden". Bovendien wilde het bestuur graag de beschikking hebben over een vaste muziekkapel.¹⁸

Hoewel men incidenteel in de winter zorgde voor een harddraverij met paarden en arresleden, was voorzitter Aghina niet zo enthousiast voor de harddraverij op de weg. Zo'n evenement als aparte festiviteit - in het kader van landbouwtentoonstellingen had hij minder bezwaren - was voor hem niet direct een volksvermaak. Hij zag er een mogelijkheid voor het volk in om "een borrel extra te drinken". Daar nu wenste Volksvermaken niet aan mee te werken. Aghina's standpunt leidde ertoe dat ontevreden in februari 1877 een harddraverijclub oprichtten. Toen de nieuwe vereniging er bij Volksvermaken op aandrong het vuurwerk op haar evenement te verzorgen weigerde Aghina ietwat bits.¹⁹

De zondagsvermaken kwamen als vast gegeven niet van de grond. Men kwam op zondag wel bijeen, ook voor vergaderingen. Maar uit krantenverslagen blijkt dat alle dagen van de week voor bijeenkomsten werden benut. Wat betreft de kermisbijdrage hebben Volksvermaken en

J.A.L. Jongbloed (1835-1910). Dirigent van de muziekkapel die de feestelijkheden begeleidde.

Parkvereniging waarschijnlijk een afspraak gemaakt over korting op entreegelden, zoals ik hiervoor aangaf. Een eigen muziekkapel kwam er onder leiding van J.L. Jongbloed, die ook de kapel van West-Frisia dirigeerde. Niet duidelijk is of beide kapellen identiek waren. Bovendien gaf de vereniging in 1875 vijftig gulden steun aan het nieuw opgerichte muziekkorps van de schutterij.²⁰

Soorten feesten

Voor de feestavonden haalde het bestuur het vermaak soms van buiten: Kapel Schaub, de Prager Kapel, Eduard Bamberg, de agioscopist Maju, dissolving views, het Korps van de Alknaarse schutterij, de Kapel van het 7e Regiment Infanterie onder leiding van Sonneman en Zaagmans, de Royal Illusionist Chambly, de Weener Dames Kapel. Plaatselijke verenigingen kregen echter de voorkeur: het mannenkoor en het orkest van Sappho en het Muziekkorps van de Schutterij meer dan eens, de gymnastiek- en schermverenigingen Sparta, Oefening en Udi-WvO, de

rederijderskamer West-Frisia en haar orkest, de rederijderskamer Hofdijk, leden van Volksvermaken die individueel een vocale of instrumentale bijdrage leverden en eigen krachten die voor operettes zorgden. Van de plaatselijke prestaties gaf de Hoornsche Courant hoog op. Toen in 1876 de Parkzaal stampvol was, zette ze als kop boven de Binnenlandsche Berichten "concordia res parvae crescunt": door samenwerking worden grote dingen tot stand gebracht. De krant achtte het verheugend "dat bijna alle hier bestaande krachten hebben samen gewerkt om een schoon en harmonisch geheel tot stand te brengen".²¹

Toen Volksvermaken in 1890 haar twintigjarig bestaan vierde kon de vereniging naast de feestavonden terugzien op tal van grote evenementen. Chronologisch: Landbouwevenementen (1871). De Watergeuzen veroveren Den Briel in 1572 (optocht, 1872). De graaf van Bossu wordt in 1573 in Hoorn gevangen gezet (tweedaagse feestviering met optocht, 1873). 25-jarig regeringsjubileum Koning Willem III (1874). Bij het vijfjarig bestaan gaf men door middel van een gecostumeerde optocht een overzicht van de tot dan gehouden feesten (1875). Volksspelen (1876). Zeil- en roeiwedstrijden op de Zuiderzee (1877). Bloemententoonstelling (1878). Concert door stadgenoten (1879). Tentoonstelling Kunst, Nijverheid en Smaak (1880). Stafmuziek 7e Regiment Infanterie (1881).

Randschrift linker en rechter penning: Vereeniging voor Volksvermaak, Hoorn. Penningen werden als prijs uitgereikt aan de winnaars van diverse evenementen. (Coll. Westfries Museum).

Schietwedstrijd met twaalf verenigingen (1882). Openingsfeest tramdienst Hoorn-Enkhuizen (1883). Turnfeest bij de opening van de spoorweg Zaandam-Hoorn (1884). Nationale Schietwedstrijd (1885). Stafmuziek 7e Regiment Infanterie (1886). Jan Pieterszoon Coenfeesten (1887). Concert schutterij 's-Hertogenbosch onder leiding van kapelmeester Kriens (1888). 40-jarig Koningschap Willem III (1889). Twintigjarig bestaan (1890).²²

Echte volksspelen waren er onder andere in 1871, 1876, 1883, 1889, 1890. Meestal waren ze samengesteld uit enkele van de volgende onderdelen: mastklimmen, zaklopen, sprietlopen, steenwerpen, aardappelrapen, balwedstrijd, gaai-, vogel- en/of Flobert-schieten, wedstrijden in hardlopen, verspringen, hoogspringen, touwklauteren.²³

Na 1890 namen de activiteiten van Volksvermaken af. In 1891 argumenteerde het bestuur dat "s Konings dood en de strenge winter ons niet aan (een) feest deed denken", terwijl de kaspositie die ook niet toeliet. In 1893 was er een opleving. De onthulling van het standbeeld van Jan Pieterszoon Coen leidde tot een groot feestprogramma dat door Volksvermaken was opgesteld. Er was een tentoonstelling in het Westfries Museum. De rederijderskamers Hofdijk en West-Frisia speelden in Het Park voor zich massaal verdringende toeschouwers. Een jaar later ging een talrijk publiek voldaan huiswaarts na een geslaagde operette-avond met eigen krachten. 1895 werd voor de vereniging gekenmerkt door het overlijden van haar zo bevlogen voorzitter Aghina. In 1897 nam Volksvermaken het initiatief ter bespreking van de Kroningsfeesten in het jaar daarop. Met andere verenigingen werd daarvoor een speciale commissie in het leven geroepen, de Wilhelminacommissie. Die regelde de feestviering, waaronder een gondelvaart. Waren de behoeftigen hiermee nu aan hun trekken gekomen? zo vroeg een krantenlezer zich af.²⁴

Volksvermaken zelf deed tot in 1900 van zich horen. Maar het elan was weg. Ze was weggekijnd en inge-

dommeld. Zo werd ze in 1901 omschreven als "wijlen de Vereeniging voor Volksvermaken".²⁵

De betekenis

Leenders ziet de oprichting van Volksvermaken als een element in de "bekommernis om het volk", die een rol begon te spelen. Door de manier waarop de vereniging volksspelen en feesten organiseerde, raakten oudere - minder beschaafde - spelen, als bijvoorbeeld het wrede katknuppelen, op de achtergrond. In een vergelijking met Goes en Amsterdam maakt Leenders duidelijk dat "de gewone mensen in Hoorn" meer betrokken werden. Men knoopte in Goes niet aan bij de smaak van het volk. Men praatte in Amsterdam over volksontwikkeling, niet over volksvermaak. In Hoorn waren op de soirees alle standen welkom, maar bleven ook mastklimmen en andere volkse spelen op het programma staan. Goes zag daarvan af. Het betekende voor Hoorn dat er meer contact kwam tussen verschillende groepen. Dat op feestavonden "alle rangen en standen vertegenwoordigd waren", dat bij zeil- en roeiwedstrijden prijzen terecht kwamen bij Hoornse vissers, die zich in ijswinters tot de winterbedeling moesten richten. Daarnaast bracht Volksvermaken door exposities een breed publiek in kennis met producten van Hoorns vakmanschap. Met de al eerder genoemde bloemententoonstelling wilde het bestuur kunstzinnige gevoelens ontwikkelen.²⁶ De socialist Domela Nieuwenhuis had er in 1884 geen goed woord voor over toen hij in Café Neuf op de Vismarkt het woord voerde. Hij fulmineerde tegen verenigingen als Volksvermaken en Floralia die de werkman met een kluitje in het riet stuurden. Hij betoogde dat de werkli-

VEREENIGING

VOOR

VOLKSVERMAKEN

EN

HARDDRAVERIJ-VEREENIGING

TE

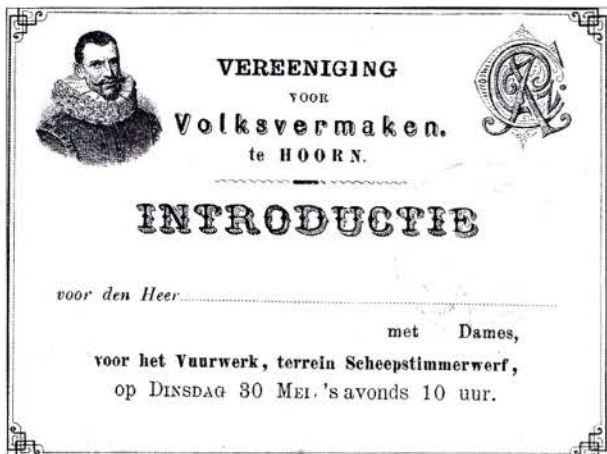
HOORN.

Groote Feestviering

bij gelegenheid van de opening der Spoorlijn

ZAANDAM—HOORN

op *DINSDAG* en *WOENSDAG* 20 en 21 *MEI* 1884

den meer baat hadden bij een goed gevulde portemonnee dan bij een mooie bloem in de pot.²⁷

Van betekenis acht Leenders ook de ledenvergadering. Krantenverslagen maken meermalen melding van tweehonderd drieëntwintig aanwezigen. Onbedoeld kwamen personen van alle standen hier in aanraking met bevoegdheden van het bestuur ten opzichte van de leden. Waar in de maatschappij nog het censuskiesrecht gold, hadden in de vergaderingen van Volksvermaken alle leden stemrecht. "Ze leerden uit de praktijk het verschil tussen eenvoudige en volstrekte meerderheid, tussen eerste stemming, herstemming enzovoort." Bovendien zagen de bezoekers van een vergadering hoe "de 'heren' het onderling niet altijd eens waren". In Goes en Amsterdam blijkt van zo'n ledenvergadering die het bestuur op zijn vingers keek en terecht kon wijzen, niets.²⁸

Naast de verheffing van het volk wist Volksvermaken een nationaal gevoel te bevorderen. Dat kwam tot uiting tijdens de driehonderdjarige herdenkingen van de inname van den Briel en de slag op de Zuiderzee door Volksvermaken zelf en ook in die van de Unie van Utrecht, georganiseerd door de Vereeniging voor Volksvoordrachten. Bovendien vierde men met volksspelen uitgebreid en opgewekt de regeringsjubilea van Koning Willem III. De vreugde kon niet op toen de koning in 1874 het erelidmaatschap van de vereniging aannam. Honderden bekeken het gouden insigne te zijner ere, waarvoor het bestuur een onbeperkt krediet had gekregen.²⁹

Het einde

Wellicht was de economische crisis die Nederland in de jaren tachtig van de vorige eeuw teisterde - niet door Leenders genoemd - aanleiding tot minder bezoek aan festiviteiten.³⁰

Leenders acht van belang dat er enige aversie ontstond tegen de overheersende rol van voorzitter Aghina. Met een toenemende invloed van radicalisme en socialisme pasten paternalistische bestuursleden, die wel periodiek aftraden maar altijd herkozen werden, niet meer in de tijdgeest. Bovendien namen drie gymnastiek- en schermverenigingen, drie rederijderskamers en twee zangkoren Volksvermaken werk uit handen en de wind uit de zeilen. Dat alles neemt niet weg, aldus Leenders, dat men de

betekenis van een vereniging als Volksvermaken niet mag bagatelliseren. Hij acht het daarom zinvol om de viering van 1865, vijftig jaar Waterloo, toen Volksvermaken nog niet bestond, te vergelijken met het inhuldingsfeest van 1898, toen Volksvermaken op haar laatste benen liep.³¹

In 1865 leidde versnipperd optreden tot het eindresultaat, een optocht van allerlei groepen. In 1898 stelde men de optocht samen uit de leden van de organiserende verenigingen. Daarmee had Waterloo een ad hoc karakter en was het Wilhelminafeest van de nieuwe Wilhelminacommissie meer formeel. Daar tussenin was plaats voor Volksvermaken, die als verenigingstype een "koepel (was) van verschillende standen, wensen en activiteiten".

Maar het algemeen belang dat men daar nastreefde bleek in de jaren negentig een illusie. In het aparte verenigingsleven konden middenstanders en werklieden beter hun idealen nastreven, ook als ze daar zelf nog geen vorm aan konden geven. Belangrijker wellicht was het feit, dat men 'zuilsgewijze' ging optrekken. Katholieken in Hoorn bundelden zich. Eerst in de kiesvereniging Eensgezindheid (1887), korte tijd later in een afdeling van de rooms-katholieke Volksbond (1893). Tezelfdertijd lieten sociaal-democraten van zich horen en ontwikkelde zich een orthodox-protestantse groep. Daarmee werden de liberalen die het tot dan toe voor het zeggen had-

den gehad, tot een gewone groep die er niet meer boven uitstak.³²

Zo was, concludeert Leenders tenslotte in zijn belangwekkend essay, "een feestidee voor heel de bevolking (...) voortaan de som van feestideeën van de levensbeschouwelijke blokken. Na de enigszins directe democratie van Volksvermaken was de getrapte van het tijdperk van de verzuiling aangebroken".³³

Noten

1. Historisch Tijdschrift Holland, 29e jg., nummer 4/5, 1997. Uitgeverij Verloren Hilversum. Inhoudsopgave: M. Keyser: Inleiding, p. 207.
N. Moser: Succes in de marge. Rederijkers in Kethel aan het begin van de 17e eeuw, p. 209.
B. Pratasik: De moeizame weg van het theaterleven in de provincie in de 18e eeuw, p. 226.
H. Gras: De Rotterdamse kermis in de 19e eeuw: het einde van een feesttraditie, p. 240.
M. Westhoff: Alex Benno exponent van de vooroorlogse Nederlandse film, p. 274.
T. Meijer: Muziek op straat: het draaiorgel, p. 295.
J. Leenders: Vereeniging voor Volksvermaken te Hoorn 1870-1896, p. 257, (hierna: Leenders (1997)).
2. Jos Leenders promoveerde in 1991. Van zijn proefschrift verscheen in 1992 als Hollandse Historische Reeks nummer 17 een handelsuitgave: Benauwde verdraagzaamheid, hachelijk fatsoen. Families, standen en kerken te Hoorn in het midden van de negentiende eeuw. Den Haag, 1992. Daarnaast publiceerde hij over de 19e eeuw onder meer:
Omslag van ideeën. Het Nut te Hoorn 1850-1870. in: De Negentiende Eeuw 1986, p. 93-113.
De Armenzorg te Hoorn 1840-1870. Een vergelijking. in: WFON 1988, p. 56-83.
Van edele bedrijven en welbepoefde trouw: de ereblijken van het Nut 1791-1885 (waarin uitgebreid aandacht voor Hoorn). in: Volkskundig Bulletin 22, 1996/2, p. 177-197.
Een links-liberale vorm van volksoontwikkeling: Verenigingen voor Volksvoordrachten. in: De Negentiende Eeuw 20, 1996/3, p. 163-181. (hierna: Leenders 1996/3).
De lof der kleurloosheid. Een kiezersvereniging, 1867-1886 (betreft de Hoornse kiesvereniging 'Burgerplicht'). in: Holland 28e jg., Hilversum, 1996, p. 38-51. (hierna: Leenders (1996)).
Momenteel werkt Leenders aan een biografie over de Hoornse stadsdokter Aghina die van 1871 tot 1895 voorzitter was van de 'Vereeniging voor Volksvermaken'.
3. Aangezien van de 'Vereeniging voor Volksvermaken' geen archiefmateriaal bestaat, is men voor de bestudering van haar geschiedenis aangewezen op de Hoornsche Courant (hierna: HC) en andere bronnen bij de Archiefdienst Westfriese Gemeenten (hierna: AWG).
De krant verscheen in 1850 voor het eerst en is op microfilm te raadplegen, evenals de krant West-Friesland. Nieuwe Hoornsche Courant (hierna: WFNHC) en het advertentieblad De Nieuwe Courant (het "Houdijkertje"; hierna: DNC). WFON in noot 2 is: Westfrieslands Oud en Nieuw, jaarboek van het Westfries Genootschap.
4. Bibliotheek AWG 158A29: Toespraak gehouden op den 7den September 1875 bij gelegenheid van het vijfjarig bestaan der Vereeniging voor Volksvermaken door haren voorzitter J.J. Aghina. Hoorn, 1875. HC 7 September 1875, 6 Juli 1890.
5. HC 13 Januari 1875; 8 October 1871; 2 en 30 November 1873; 28 Augustus 1895; 4 Juli 1900; 24 Mei 1885, 25 November 1888, 20 Mei 1891; 6 Mei 1896; 18 Juni 1902.
6. Dr. J.J. Aghina (1832-1895) was gemeentearzt, lector aan de klinische school, officier van gezondheid bij de schutterij, president van het geneeskundig genootschap 'Vis Unita Fortior', bestuurslid van de afdeling West-Friesland van de Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van de Geneeskunst, secretaris van de Liedertafel Sappho, president van Sint Vincentius, van het rooms-katholieke Wees- en Armenhuis, van de Groote Sociëteit, vice-voorzitter van de Commissie van Toezicht op het West-Fries Museum, secretaris van het comité dat een standbeeld voor Jan Pieterszoon Coen wilde oprichten, en van 1883 tot 1895 gemeenteraadslid.
A.G. Renssen (1832- ?) was steenkoper en handelaar in bouwmaterialen, voorzitter van de liberale kiesvereniging Burgerplicht en lid van de gemeenteraad. Na zijn vertrek uit Hoorn werd zijn opvolger G.C. Tinkelenberg (1844-1915). Die was onderwijzer en leidde bijna veertig jaar de rederijkerskamer West-Frisia waarvoor hij zelf regelmatig hoofdrollen vervulde. Ook was hij bij de oprichting van de Hoornsche Wielrijders Club. Hij werd benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.
G. van Nisius (1832- ?) was winkelier en grutter. Hij was penningmeester van de kiesvereniging Burgerplicht en president van de Maatschap Parkvereniging.
J. Groot jr. (1832-1902) was het voorbeeld van een self-made man. Bij zijn eerste huwelijk in 1852 was hij schippersknecht. Hij werkte zich daarna op tot groothandelaar in brandstoffen en was bij zijn overlijden Dijkgraaf van Drechterland. Hij was vanaf de oprichting beschermheer van West-Frisia, dat hij zeer inspireerde. Hij was bestuurslid en voorzitter van de kiesvereniging Burgerplicht en later van de kiesvereniging Vooruitgang en commissaris van de Sociëteit De Eendracht. In 1879 was hij één van de oprichters van het plaatselijke Departement van de Nederlandsche Maatschappij ter Bevordering van de Nijverheid. Van de vrijmet-selaarsloge West-Friesland was hij voorzittend-meester. Van 1867 tot 1902 was hij lid van de gemeenteraad waarvan twaalf jaar als wethouder (1890-1902). Bijna dagelijks was hij op het stadhuis of als ambtenaar van de burgerlijke stand of van het armbestuur, of als president van de gascommissie. Deze populaire magistraat was een vraagbaak voor velen van binnen en buiten de stad, vooral tijdens de zaterdagse markten. Voor zijn maatschappelijke betrokkenheid werd hij benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.
J.H.B. Kernkamp (1825-1911) was manufacturier. Hij was in 1875 tot Nederlander genaturaliseerd. Hij was penningmeester van Sappho, waarvoor hij zich jarenlang inzette, bestuurslid van de kiesvereniging Burgerplicht en voorzitter van de Sociëteit Gezelligheid. In 1890 leidde hij de omzetting van de Parkvereniging van Maatschap tot Naamloze Vennootschap. Hij was lid van de gemeenteraad van 1890-1899.

P. Eyken (1847-1922) stichtte samen met zijn broer in 1884 een Vennootschap onder firma tot het uitoefenen van een handel in ijzerwaren, de Gebroeders Eyken. Hij was voorzitter van de NV Parkvereniging en van 1893 tot 1911 lid van de gemeenteraad.

7. Arie van Zoonen, Van Koffijhuis tot theater. *Kroniek van Schouwborg Het Park*.

Ontwikkeling en gebeurtenissen van 1839 tot 1994, met een inleiding over het begin van de comediën in Hoorn. Hoorn, 1994, p. 47, 51, 57. (hierna: Van Zoonen (1994))

8. Eén van hen uitte dat naar aanleiding van een verkiezingsstrijd in mei 1871 in de *Hoornsche Courant*: "Meheer de redakteur. Ik zou wel er 's willen vragen met me domme verstand: Is dat nou maars ders voor een aardigheid die advertentie van de Kiezers van Onwaarheid en Onrecht, om derlui namens der's in de krant te zien, net als van Mr. Die en Dr. Die en Die?... En..... wat ik zeggen wil: Is die stadsherreketek oòk een "zaadteelder"? Geven ze daar ook patenten veur af? Ientje van de vierde stand".

9. HC 25 April 1877. Adriaan van Eck (1820-1889) was van 1871 tot 1877 bewaarder der hypotheeken in Hoorn, en bekleedde tal van bestuursfuncties. Bij zijn vertrek naar Leiden was hij niet alleen voorzitter van de afdeling volksvoorlezing van de Vereniging voor het Volk, maar ook: lid van de gemeenteraad, voorzitter van de kiesvereniging Burgerplicht, van het Departement Hoorn van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen, van de Vereniging tot bescherming van dieren, vice-voorzitter van de afdeling Hoorn van de Hollandsche Maatschappij van Landbouw, bestuurslid van de Vereniging voor Volksonderwijs.

Leenders schrijft (Leenders, 1996/3, p. 163/164) dat de besturen van 'Volksvermaken' en 'Volksvoordrachten' zich niet met elkaars zaken bemoeiden, "laat staan dat zij samen iets organiseerden. (...) 'Volksvermaken' richtte zich op het 'volk' van hoog tot laag met de klemtoon op laag, 'Voordrachten' vooral op werkbazen, ambachtslieden en winkelier(tje)s".

10. Leenders (1996/3), p. 163. Leenders (1997), p. 259-260.
 11. Leenders (1997), p. 259-264.
 De bloemententoonstelling vond plaats van 13 tot en met 19 juni 1878. De HC publiceerde op 22 Maart, 24 Maart, 1 en 5 Mei, 9, 12 en 16 Juni, 24 November (het tekort).
 De tentoonstelling betreffende kunst, nijverheid en smaak - met tal van nevenactiviteiten duurde van zondag 18 tot en met zondag 25 juli 1880. Verslagen erover zijn te vinden in de HC van 10 en 17 Maart, 27 Juni, 11, 18, 21, 25 en 28 Juli, 28 Juli. Die van 21 en 25 Juli tellen samen liefst 10 kolommen.
 12. Leenders (1997), p. 259, 266-267. HC 29 Augustus 1875 over Sint Maarten.
 Zie ook Arie van Zoonen, Sint Maarten in augustus. in: *Oud Hoorn*, kwartaalblad van de vereniging Oud Hoorn, 19e jg., nr. 3, september 1997, p. 115.
 13. Leenders (1997), p. 267-269. HC 12 Juni 1878.
 14. Alle gegevens ontleend aan vergaderingsverslagen in de *Hoornsche Courant*.
 15. Leenders (1997), p. 264.
 16. HC 3, 17, 20, 24 en 27 September, 1, 4 en 8 October 1871.
 17. Leenders (1997), p. 261. HC 3, 10, 17, 31 Maart, 3, 7, 14, 21, 28 April 1872.

Linker penning: Randschrift: Groote Nationale Schietwedstrijd, 1882. In het midden: Eerste corpsprijs J.P.z. Coen. Randschrift rechter penning: Nationale turnwedstijd 20 mei 1884. In het midden: J.P. Coen. (Coll. Westfries Museum)

18. HC 24 November, 17 Juli 1872.
 19. Leenders (1997), p. 261-262. HC 3 Januari 1875; 4 October 1874, 10 September 1876; 13 Augustus 1876, 12 juni 1878; 25 Februari 1877, 27 Juni 1877.
 20. HC 27 Mei 1885, 31 October 1875.
 21. HC passim. Oordeel: HC 24 December 1876.
 22. HC 8, 15, 22, 29 Juni, 6 Juli 1890. WFNHC 5 Juli 1890.
 23. HC 8 October 1871, 10 September 1876, 2 September 1883, 12 Mei 1889, 6 Juli 1890.
 24. WFNHC 20 Mei 1891, 31 Mei en 30 December 1893, 31 Januari 1894. HC 28 augustus 1895.
 DNC 28 Juli 1897. HC 31 Juli en 7 September 1898. DNC 25 Mei 1898. A. van Zoonen, Standbeeld Jan Pieterszoon Coen 100 jaar geleden 'op heilige grond' onthuld. in: *Oud Hoorn*, kwartaalblad van de vereniging Oud Hoorn, 15e jg. nr. 2, 15 juni 1993, p. 45.
 25. DNC 11 Juli 1900, 27 Juli 1901. HC 18 Juni 1902 in een memoriam gewijd aan J. Groot jr.
 26. Leenders (1997), p. 259, 261-263. HC 2 Augustus 1885; 21 en 25 Juli 1880.
 27. HC 1 October 1884.
 28. Leenders (1997), p. 265.
 29. Leenders (1997), p. 267-269. HC 14 April 1872, 8 Oktober 1873, 2 Februari 1879, 13 Mei 1874, 15 Mei 1889. HC 15 Juli 1874.
 30. HC 26 November, 14 December 1884, 11 Januari 1885.
 31. Leenders (1997), p. 272.
 32. Leenders (1996), p. 50. Leenders (1997), p. 273. Van Zoonen (1994), p. 220.
 33. Leenders (1997), p. 273.

Aan het eind van de twintigste eeuw

Op 16 oktober 1998 verzorgde de Britse historicus Jonathan I. Isreal in de Groningse Martinikerk de 16^e Van der Leeuw-lezing. De titel van zijn rede luidde: *The Enlightenment, the Dutch and the Future of History (De Verlichting, de Hollanders en de Toekomst van de Geschiedenis)*. Hierin benadrukte hij de grote invloed van de Republiek der Zeven Provinciën op de Verlichting en ontvouwde hij zijn denkbeelden over de ontwikkeling van een Europese geschiedschrijving.

De grootste trendbreuk in de Nederlandse geschiedenis van de laatste 400 jaar is, wat Israel betreft, de vestiging van het Koninkrijk geweest. Die ging echt in tegen alles waar de gevestigde mogendheden van gruwden: ze was het product van een opstand tegen absolutistische en klerikale machten, ze had een afwijkende, moeilijk definieerbare, staatsvorm, ze zondigde tegen de geheiligde principes van de standenmaatschappij (buitenlanders beklagden zich erover dat de knecht zich kleepte als zijn patroon en de meid sprak als haar mevrouw), en ze stond de coëxistentie toe van verschillende gezindten.

Over het algemeen beschouwden reizigers die de Nederlanden in de Gouden Eeuw bezochten, of dat nu edellieden, diplomaten, geestelijken of juristen waren, de Republiek der Zeven Verenigde Provinciën misprijzend als een oord waar het gewone volk geen eerbied voor de adel toonde, de vrouw vrijwel mocht doen wat ze wilde, waar geen ontzag was voor hoven of hovelingen en niet alleen geen oppermachtige staatskerk bestond maar zelfs afvalligen (nagenoeg) gelijk werden behandeld als anderen – tot joden en buitenkerkelijken aan toe. De Hollandse Gouden eeuw werd gekenmerkt door grondbeginselen die later het fundament vormden van de Verlichting en die – kort door de bocht geformuleerd – aan het eind van de twintigste eeuwde bases zouden moeten zijn van een Europese geschiedschrijving. Die grondbeginselen waren en zijn:

- godsdienstige verdraagzaamheid
- vrijheid van meningsuiting
- de vrijheid van vrouwen om niet aan mannen onderworpen te zijn
- sociale gelijkwaardigheid
- republikaans in plaats van monarchisme

Natuurlijk wordt de lezing van Jonathan Isreal (1946) in dit korte bestek onvoldoende eer aan gedaan. Maar haar lezende kwam de gedachte op welk een bescheiden maar indringende rol Oud Hoorn kan – en in mijn optiek zou moeten – spelen bij het in herinnering houden van het verleden van de stad Hoorn in de ruimste zin des woords. De samenwerking met Leo Hoogveen, Rob Resoort, Herman Lansdaal, Nelleke Huisman en Jan Plekker aan een toegankelijke vertaling van *De Kroniek van Velius* (5^e druk) verheldert tegen de achtergrond van Israels lezing – nog eens

scherp aan wat voor belangwekkende taak de vereniging zich heeft gezet. Wanneer in het werk van Velius de wortels liggen waarin de door Israel genoemde grondbeginselen op lokaal en regionaal niveau herkenbaar zijn terug te vinden, doet Oud Hoorn meer dan louter de stadsgeschiedenis levend houden. Dan legt zij een bron bloot – begrijpelijk, toegankelijk en leesbaar – waarmee in het onderwijs kan worden gewerkt aan een groter bewustzijn van een 'historische rode draad' vanwaaruit ook de Europese historiografie in een latere fase kan worden gezien. Een ambitieuze maar ook aanlokkelijke gedachte voor een lokale historische vereniging.

Het Oost-Indisch Pakhuis

Sinds de berichten in het vorige kwartaalblad, zijn de activiteiten in en rond het nieuwe verenigingsgebouw onverminderd doorgegaan. De openingsdag, zaterdag 12 september 1998, was een glorieuze dag voor de vereniging. U treft een fotoverslag van die dag elders in dit nummer aan.

De beheerders Diana van den Hoogen en Joke van Tartwijk (foto) – de foto toont hen tijdens de najaarsledenvergadering – hebben iedere dinsdag, donderdag en zaterdag de handen vol aan de toestromende belangstellenden. Het is werkelijk verrassend te zien hoe snel de loop erin is gekomen en welke interessante en gezellige ontmoetingen er wekelijks plaatsvinden. Ook de boekenverkoop is met sprongen vooruit gegaan. Reeds nu blijkt hoezeer dit verenigingsgebouw in een behoefte voorziet.

Ondertussen bleven de sponsorgelden toestromen. Op dit moment is door de leden, verschillende bedrijven en instellingen het bedrag van f 67.500,- bijeen gebracht, voorwaar een schitterend resultaat dat het bestuur inspireert door te gaan op de ingeslagen weg. U treft een lijst met onze begunstigers elders in dit blad aan.

De bouwkosten zijn enigszins hoger uitgevallen dan was geraamd. U zult daarover in de voorjaarsledenvergadering van 1999 worden geïnformeerd. Dan zal ook de begroting voor dat jaar aan de orde komen waarin de gewenste investeringen zijn opgenomen.

Ondertussen heeft het bestuur, gelet op het aantal geormerkte subsidies, gelukkig kunnen besluiten om de komende maanden het documentatiecentrum naar wens te laten inrichten. Bestuurslid Leo Hoogeveen, documentalist Christ Stoffelen geassisteerd door Hans Altorffer popelen van ongeduld om het centrum in gebruik te kunnen nemen.

Overzicht restauraties Hoornse kerken 1978-1998

Erelid John Lamers voorzag het bestuur onlangs van een overzicht dat wij u niet willen onthouden. U weet dat Oud Hoorn zich bijzonder kwaad heeft gemaakt over de korting op Hoorns restauratiebudget 2003 door de rijksoverheid. De brief aan de staatssecretaris stond afgedrukt in het eerste kwartaalblad van dit jaar. We wachten nog steeds op antwoord.

Ondertussen worden de politieke partijen, ook vanuit Hoorn, bestookt door vertegenwoordigers van gedupeerde overheden en organisaties. Zo bezochten onze ereleden Jan-Piet van der Knaap en John Lamers nog onlangs de vaste kamercommissie voor het monumentenbeleid in de strijd tegen het onrecht Hoorn aangedaan.

Bestudering van het overzicht maakt nog eens duidelijk op welk een grootse wijze de Hoornse bevolking zich heeft ingezet voor het behoud van de vijf monumentale kerkgebouwen. Mede dankzij haar inspanningen, vaak geïnitieerd door een klein aantal bewogen en gedreven vrijwilligers, staan de Hoornse kerken opnieuw fier te prijken in het stadsbeeld. Hoorn kan trots zijn op de grote hoeveelheid energie en tijd van de vele vrijwilligers. En dan zwijgen we nog maar over de ruim drieëneenhalf miljoen gulden die de afgelopen twintig jaar via acties en donaties bijeen is gebracht. Het overzicht maakt ook duidelijk dat er desondanks nog veel moet gebeuren. Laat de verstrekte gegevens eens rustig op u inwerken. Misschien vormen de nog noodzakelijke restauraties voor u aanleiding om opnieuw flink in de buidel te tasten. De kerkstichtingen kunnen uw bijdragen goed gebruiken. Oud Hoorn prijst deze actie van harte aan! De vraag dringt zich op of het niet eens tijd wordt dat vertegenwoordigers van de genoemde stichtingen de koppen bij elkaar steken teneinde de mogelijkheden van samenwerking te onderzoeken. Uit de wereldberoemde, Hollandse religieuze verdraagzaamheid moet toch, zeker op lokaal niveau, een monumentale religieuze samenwerking kunnen groeien? Een vuist van vijf maakt zowel in Den Haag als in Haarlem meer indruk dan één opgestoken vinger. Wie neemt het initiatief?

Oosterkerk

restauratieperiode: juli 1978 t/m februari 1982

Totale kosten	f	6.500.000,-
Ontvangen subsidies		5.165.000,-
Opbrengst acties, donaties	f	1.335.000,- (20,5%)

De Stichting Oosterkerk beijvert zich thans gelden bijeen te brengen voor het ondersteunen van het orgelfront dat voorover dreigt te zakken waardoor het monumentale Bätzorgel, een rijksmonument, gevaar loopt.

De kosten hiervoor worden geschat op f 80.000,-

Het rekeningnummer bij de Postbank is 15 700

Het rekeningnummer bij de Generale Bank is 63 78 23 605

Beide nummers ten name van Stichting Oosterkerk te Hoorn.

Noorderkerk

Restauratieperiode: maart 1985 t/m februari 1987

Totale kosten	f	3.100.000,-
Ontvangen subsidies		2.360.530,-

Opbrengst acties, donaties f 721.470,- (23,3%)

De Stichting Noorderkerk voert momenteel diverse acties om herstel van het leien dak mogelijk te maken; ook de bestrijding van de bonte knaagkever vraagt om extra inspanningen. De totale kosten worden geraamd op f 500.000,-.

Het rekeningnummer bij de Postbank is 26 67 391 t.n.v. Stichting Noorderkerk te Hoorn.

HH Cyriacus en Franciscuskerk (Koepelkerk)

Restauratieperiode: april 1991 t/m april 1993

Totale kosten	f	4.500.000,-
Ontvangen subsidies		3.625.716,-

Opbrengst acties, donaties f 874.284,- (19,4%)

De Stichting Koepelkerk is druk doende met allerhande acties om restauratie van het Maarschalkerweert-orgel (rijksmonument) te bespoedigen. De totale restauratiekosten bedragen ongeveer een half miljoen gulden. Het rekeningnummer bij de Postbank is 48 88 25. Het rekeningnummer bij de Generale Bank is 63.78.24.032 Beide nummers ten name van de Stichting Koepelkerk Hoorn.

Lutherse Kerk

Restauratieperiode: juni 1994 t/m december 1995

Totale kosten	f	700.000,-
Ontvangen subsidies		456.000,-

Opbrengst acties, donaties f 244.000,- (34,9%)

De Stichting Lutherse Kerk beijvert zich momenteel om gelden te verzamelen voor de restauratie van het monumentale Pieter Müller-orgel (rijksmonument). De restauratiekosten zijn begroot op f 80.000,-.

Het rekeningnummer bij de Generale Bank is 64.14.53.167 t.n.v. Stichting Behoud Lutherse Kerk te Hoorn.

Hervormde Kerk te Zwaag

Restauratieperiode:

september 1997 t/m september 1998

Totale kosten	f	1.300.000,-
Ontvangen subsidies		954.600,-

Opbrengst acties, donaties f 345.400,- (26,6%)

De Stichting Behoud Hervormde Kerk Zwaag gaat onverdroten door met het voeren van acties om onder andere de restauratie van de fraaie preekstoel en andere stukken uit het interieur mogelijk te maken. De totale kosten worden geschat op f 50.000,-.

Het rekeningnummer bij de Postbank is 75 33 584

Het rekeningnummer bij de Rabobank is 32.97.29.993

Beide rekeningnummers t.n.v. Stichting Behoud Hervormde Kerk Zwaag te Hoorn.

Vijfduizend gulden voor Vereniging Het Carillon

Op de druilerige middag van vrijdag de 13e november ontmoette een bestuursdelegatie het voltallige bestuur van de Vereniging Het Carillon aan de voet van de Grote Kerk. Oud Hoorn loste daar een toezegging in om een bedrag van f 5.000,- bij te dragen in de kosten van de carillonuitbreiding (zie foto). De carillonvereniging beijvert zich om het klokkenspel in de toren compleet te maken door aanvulling met twee zware klokken: bis en cis. Totale kosten zo'n honderdtwintigduizend gulden. De gemeente nam de kosten van de eerste klok voor haar rekening; een zevental sponsors

de tweede. De gift van Oud Hoorn maakte het in totaal benodigde bedrag volledig zodat de opdracht aan de klokkengieterij in Asten kon worden verleend. Zodra de anderhalve meter brede gevaarten – voorzien van de namen van de sponsors – zijn gegoten, zullen zij via de galmgaten in de toren worden geplaatst. In het vroege voorjaar is de toren gerestaureerd en kan de beiaard de klanken van het vernieuwde slaginstrument over de binnenstad uitstrooien. Heel Hoorn hoort dan dat de stad weer iets aan stijl heeft gewonnen.

Voorzitter Jos Bakker van de carillonvereniging haalde in zijn dankwoord een citaat aan uit het bekende boek van C.J. Stins: Geschiedenis van Hoornse Klokken en Beiaarden. Hij sprak de wens uit dat de nieuwe klokken beter van kwaliteit zullen worden dan die waarover in het "Vervolg op de Cronyck van Velius" wordt gesproken: "De grootste der luyklokken in 1742 van geen best metaal of aloy gegoten, werd den 7 January des avonds te 41/2 uur onder het luyen voor de avondpredikatie door haar klepel een scheur of Barst ingeslagen, waardoor deselve haar Resonantie of klank geheel en al verloor".

Kalender 1999 met monumentale kerken

In het Oost-Indisch Pakhuis is voor de prijs van f 25,- een prachtige kalender te verkrijgen met afbeeldingen van Hoorns monumentale kerken. Deze kalender, de derde in een reeks, is uitgegeven door Drukkerij Theo van Vliet in samenwerking met de Gemeente Hoorn. Donderdag 12 November bood wethouder J. Schaper de eerste exemplaren aan de heren Jan-Piet van der Knaap en John Lamers aan. Een betaalbare en aantrekkelijke attentie in deze laatste donkere maanden van 1998.

Provinciaal steunpunt

Cultureel Erfgoed opgericht

Op 1 januari 1999 start als experiment voor één jaar het Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland. Dit steunpunt dient als ondersteuning van met name de gemeenten bij de uitvoering van hun wettelijke taken op het gebied van de monumentenzorg en de archeologie. Ook cultuurhistorische aspecten van ruimtelijke plannen kunnen door het steunpunt van advies wor-

den voorzien. De provincie werkt in het steunpunt samen met de Rijksdiensten voor de Monumentenzorg en Oudheidkundig Bodemonderzoek, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, de Stichting Monumentenwacht Noord-Holland en de Stichting Welstandszorg Noord-Holland. Het steunpunt is voorlopig gehuisvest in gebouw Mercurius te Wormer. Oud Hoorn beveelt de gemeentelijke beleidsmakers met klem aan zoveel mogelijk gebruik te maken van de kennis bij het centrum.

Schenkingen

Trouw lid mevrouw C. Steeman-Van Riel, woonachtig in Rhenen, verrastte het bestuur met een dik postpakket vol fraaie ansichtkaarten en foto's. Vooral de opnamen van vóór en tijdens de 2e wereldoorlog, o.a. van de hongervinter: melk halen op 't Jeudje, werden met ontzag bekeken tijdens de bestuursvergadering van oktober. Ook in de jongste geschiedenis neemt deze straat een historische plaats in. Zouden de huidige plannenmakers zich dat realiseren? De vereniging heeft mevrouw Steenman bedankt voor deze bijzondere gift die een veilige plaats heeft gekregen in het Oost-Indisch Pakhuis.

Verkoop Gravenstraat 17

De najaarsledenvergadering gaf het bestuur toestemming om het pand gelegen aan Gravenstraat 17 te verkopen. Voor de argumenten om dat te doen, verwijzen wij u naar het verslag van die vergadering. De makelaar had het pand nog maar één dag in de verkoop of een gegadigde bood de vraagprijs van f 199.000,- (zie foto). De overschrijving zal aan het eind van dit kalenderjaar plaatsvinden.

Ondertussen beraadt een kleine bestuurscommissie zich over een voorstel ter besteding van de opbrengst. In zijn decembervergadering zal het bestuur daarover een besluit nemen.

Lezingenprogramma seizoen 1998-1999

Donderdag 17 december 1998, Historische films over Hoorn

De heer D. Bakker zal – op uitnodiging van de vereniging – enkele oude films vertonen.

Het betreft een film uit 1952 over West-Friesland en een film uit 1957 onder de titel "600 Jaar Stad".

De toegangsprijs voor de theaterzaal in Het Pakhuis bedraagt f 5,-.

Donderdag 21 januari 1999, Bebouwings- en bewoningsgeschiedenis van een deel van de oude stad

Traditiegetrouw zullen Femke Uiterwijk en Chiel van der Zel aan de hand van oude beelden veel wetenswaardigheden vertellen over een reeks van panden in de binnenstad en hun bewoners.

Donderdag 25 februari 1999, De geschiedenis van 550 jaar Hoornse kermis

Historicus Arie van Zoonen schreef t.g.v. het 550-jarig bestaan van de Hoornse kermis in 1996 het jubileum-

boek *Stap op en laat je wegen*. In zijn lezing zal hij een aantal aspecten belichten van de ontwikkeling van markt tot kermis.

Donderdag 8 april 1999, Ontstaan en ontwikkeling der West-Friese steden

De heer J. Raat, bestuurslid van het Westfries Genootschap, houdt aan de hand van dia's een lezing over de geschiedenis van West-Friesland. Hij gaat vooral in op de stedelijke ontwikkeling vanaf 1200 na Chr. tot heden.

Bouwkunscursus

Oud Hoorn kondigt met gepaste trots een nieuw begin van de bouwkunscursus aan.

Dinsdagavond 2 maart start om 20.00 uur in de Oosterkerk de 'verlate' cursus van 1998. Cursusleider Femke Uiterwijk is er even tussenuit geweest maar hervat met enthousiasme haar inleidingen over bouwstijlen, bouwvormen en bouwmaterialen. Zij neemt u mee naar de binnenstad van Hoorn, naar andere historische plaatsen in West-Friesland en ver daarbuiten, tot naar onze zuiderburen aan toe.

Elke cursusavond wordt ingeleid door een gastspreker. Hierdoor raken de cursisten optimaal geïnformeerd over de organisatie van de Hoornse monumentenwereld en haar belangenbehartigers.

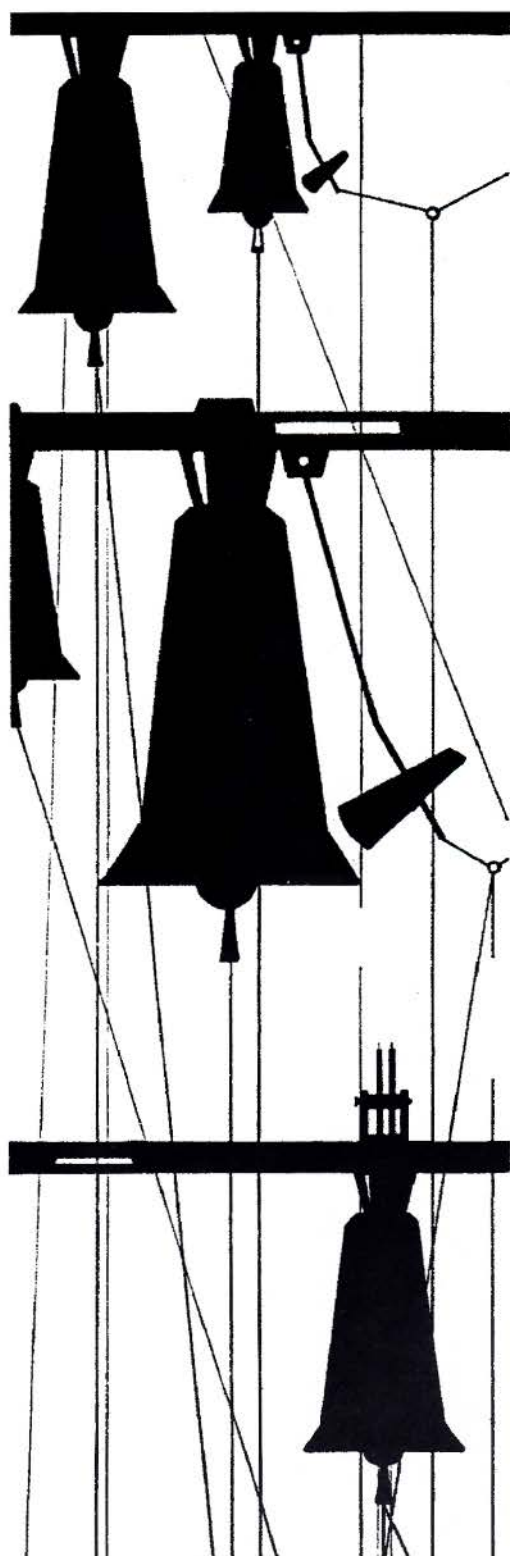
De totale cursusduur bedraagt 5 avonden en 3 stads-excursies: de cursusavonden zijn: 2, 9, 16, 23 maart en 6 april; de zondagmorgenexcursies staan gepland op 11, 18 en 25 april. Opgave via een telefoontje naar mevr. Uiterwijk: 0229-210220 of via een briefkaart naar de Grote Oost 98-100, 1621 BZ Hoorn.

De klanken van het carillon

Albert de Graaf

Hoewel hoog boven de grond hebben de klanken van ons carillon dit jaar nogal wat klepels in de aarde gehad. Onzekerheid betreffende de restauratie van de Grote Kerktoren speelde een rol en niet minder de voortgang van de actie om te komen tot completering van het klokkenspel. Start van het herstel in het najaar van 1998 betekende dat we als Vereniging toch een volledig concertprogramma konden uitvoeren.

Beaardiers van naam en faam verleenden graag hun medewerking. Ons fraaie Van Bergencarillon bespeelt men met enthousiasme, mede in de wetenschap verkerend dat het binnen niet al te lange tijd met twee zware basisklokken wordt voltooid. Voor de eerste maal namen tijdens de concertreeks twee vrouwelijke beiaardiers achter de speeltafel plaats. Ann-Kristine Christiansen uit Denemarken en Rosemarie Seuntiens uit Asten, Noord-Brabant, brachten opmerkelijke beiaardmuziek ten gehore. Ann-Kristine, als 15-jarig meisje reeds organiste in twee plaatselijke kerken bij Aarhus heeft al een indrukwekkende carrière opgebouwd in de beiaardwereld. Ze is zelfs concertmeester van de twee gemeentehuisstorens met een klokkenspel in Denemarken, te Kopenhagen en Aarhus. Rosemarie Seuntiens is na haar studies te Amersfoort ook uitgewaaid naar vele landen, niet het minst naar de Verenigde Staten waar ze concerten geeft te New York en in diverse andere steden.

Moderne beiaardmuziek wordt door de dames niet geschuwd. Bij Ann-Kristine waren tevens Debussy en Edvard Hagerup Grieg nadrukkelijk aanwezig. Rosemarie vertolkte op prachtige wijze *Over the rainbow* en *Strangers in the night*, zomede *Evening Bells* van Lefevre, 1888-1974. Zo viel er weer veel te genieten. Carl van Eyndhoven uit Mol, België, liet ons Staf Nees' *Preludium in G*, op indrukwekkende wijze horen. Zonder een Belgische beiaardier is je concertprogramma niet volmaakt.

Men heeft het daar op speciale wijze in de vingers en voeten! De improvisatie over bekende Gershwin-thema's, n.a.v. zijn geboortjaar 1898 mag met recht de kwalificatie uniek dragen! Uniek is ook de medewerking inzake financiering van de voor rekening onzer Vereniging komende aanschaf van een der zware basisklokken. Instellingen, bedrijven en particulieren hebben ervoor gezorgd dat we nauwelijks f 5000,- van het totaal bedrag ad f 60.000,- verwijderd zijn! Hoorn heeft er wat voor over en in dit geval is dat straks te horen ook! Dank aan onze leden voor vele verrichte diensten in dit opzicht. Voor slechts f 15,- bent u ook lid van onze straks maar liefst 75-jarige Carillonvereniging. Nu we de eindklepel naderen, is uw bijdrage voor ons Klokkenfonds uitermate welkom.

Stort op ABN/AMRO rek. 47.53.29.767. Wekelijks geniet u via de bespelingen van onze stadsbeiaardier Frits Reijnaert mede van het ook door u gefinancierde resultaat.

Kerkmeijer-De Regtstichting 1998

Albert de Graaf

Onze goede stede Hoorn is helaas ook onderworpen aan een nieuw subsidiebeleid inzake stabiele zorg voor onze monumenten. Van stabiliteit zal ongetwijfeld sprake zijn, doch dan betreft dit wel de gesloten schatkist. Degenen die zich inspinnen om ons cultureel erfgoed te behouden en te onderhouden stropen dus alle velden, bossen en beemden af om nog enige geldmiddelen te vergaren.

Men kan niet anders dan diep respect tonen voor zoveel vrijwilligers die hun kerkgebouw uit de Middeleeuwen overeind trachten te houden, voor eigenaren van monumentale panden, geconfronteerd wordende met eindeloze en uitzichtloze procedures inzake restauratie en overheden, ze zijn er gelukkig nog, die alle mogelijkheden aangrijpen om toch nog ergens een bedrag los te krijgen voor herstel van een monumentaal object.

Ook Kerkmeijer-de Regt deelt volop mede in dit tempeest. Aan vele aanvragen kon met geen mogelijkheid gehoor worden gegeven. Getracht is naar beste weten mee te werken aan behoud van waardevolle zaken. Restauratie van een portret van de Fam. Kroon, aanwezig in het Westfries Museum kon mede dankzij een subsidie uit ons fonds gerealiseerd worden. Een schilderij van de Fam. De Jong, reeds aanwezig en in goede staat, completeert de presentatie op doek van een familie die via de zuivelhandel, gelocaliseerd in vele monumentale pakhuizen in ons Havenkwartier, in niet geringe mate heeft bijgedragen aan het welvaren onzer stad. Medewerking werd ook gaarne verleend aan de herinrichting van de monumentale tuin achter het kerkgebouw van de Doopsgezinde-Remonstrantse Gemeente te Hoorn, bekend staande als het 'Foreestenhuis, Grote

Oost 43'. Een ledig erf, grotendeels geplaveid met betontegels is weer geworden tot een zinvolle en fraai aangelegde hof.

De grote restauratie van de Ned. Herv. Kerk te Zwaagkende, zoals gebruikelijk, ook nogal wat tegenvallers. Ook daar slaven en draven met geweld vele gemeentelieden en enthousiastelingen om het werk sterk te stellen. Met een forse bijdrage nam Kerkmeijer-de Regt een deel kapwerk voor haar rekening. Met name herstel van het dak van het koor der kerk zorgde voor veel treurnis en gaten in de begroting. Eind dit jaar zal ook deze restauratie voltooid zijn en deze zo fraaie dorpskerk met de markante toren blijvend beeldbepalend zijn voor kerkelijke gemeente en wijde omgeving. Zoals gebruikelijk werd klein werk door onze Stichting ook nu niet vergeten, wat monumentaal schilderwerk hier, herstel van een markant plafond daar, reparatie van een gevelsteen etc. Klein monumentaal goed mag niet vergeten worden. Met een kleine bijdrage uwerzijds werkt u mede aan behoud. Sta niet buiten spel, want er gaat al teveel verloren!

Rek. 47.53.73.898 ABN/AMRO t.n.v. de penningmeester Kerkmeijer-de Regt Stichting. Monumentenbehoud deert u? Ons ook!

Anoniem schilderij van de familie van Klaas Harshoorn de Jong circa 1850. Collectie Westfries Museum.

Deze rubriek staat open voor alle lezers van het kwartaalblad die op- of aanmerkingen hebben op eerder geplaatste artikelen of in het algemeen vragen willen stellen of hun kritiek willen leveren. De bijdragen worden geplaatst buiten verantwoordelijkheid van de redactie of van het bestuur. Er kan alleen schriftelijk gereageerd worden.

Oud Hoorn laat het afweten

Geachte redactie,

Het onderstaande schrijf ik niet als redactielid, maar als lezer en dus ook lid van de vereniging "Oud Hoorn". Dat is de reden waarom deze tekst op deze pagina verschijnt.

De meeste van onze leden, waarvan verondersteld mag worden, dat ze zich betrokken voelen bij de ontwikkeling van Hoorn, zullen de discussie gevolgd hebben over de bouwplannen van de gemeente Hoorn op het Vissers-eiland, in het Julianapark en het Karperkuilgebied. Deze discussie ontstond naar aanleiding van een interview van Robert Jan van der Woud met het Oud-Hoornlid Karel Broers dat was te lezen in het *Dagblad voor West-Friesland* van 17 oktober j.l.¹

Een belangrijke kwestie in dit debat die in het artikel van 17 oktober niet met zoveel woorden genoemd werd, maar door mevr. Haak in een ingezonden brief van 29 oktober in het *Dagblad* in een scherpzinnige analyse naar voren werd gebracht, is het gebruik door de overheid van artikel 19 uit de Wet op de Ruimtelijke Ordening.

Wellicht is een korte verduidelijking hier op zijn plaats. Voor de meeste grond in Hoorn bestaat evenals in andere plaatsen een bestemmingsplan, waarin zoals de naam zegt, omschreven wordt waarvoor de grond bestemd is. Dat kan zijn wonen, industriële bedrijvigheid, agrarische activiteiten enz. Een bestemmingsplan kan ook zeer veel zaken in detail aangeven, bij voorbeeld de goothoogte van huizen in een gebied dat beschouwd wordt als beschermd stadsgezicht. Wil men woningen gaan bouwen op een fabrieksterrein zoals aan de Binnenluiendijk, dan verandert de bestemming en moet een nieuw bestemmingsplan opgesteld worden. Dit is een omslachtig en langdurig proces waarbij alle belanghebbenden de gelegenheid moeten krijgen hun bezwaren tegen het nieuwe bestemmingsplan naar voren te brengen. De lange wachttijd kan echter door slimme ambtenaren en bestuurders bekort worden door gebruik te maken van de z.g. artikel-19 procedure.

Deze mogelijkheid bestaat als duidelijk is, dat van gemeentewege aangestuurd wordt op een nieuwe bestemming van het betrokken gebied. Zij neemt hiertoe een voorbereidingsbesluit waarbij alle bepalingen ten aanzien van het oude bestemmingsplan buiten werking worden gesteld. Als inmiddels bouwplannen voor het gebied ontwikkeld zijn, worden deze via de dagbladpers openbaar gemaakt. Aan deze procedure is ook nog een korte hoorzitting verbonden. De mogelijkheid tot het indienen van bezwaren tegen het nieuwe bouwplan is echter veel beperkter dan bij een nieuw bestemmingsplan. De art.-19 procedure is door de wetgever eigenlijk bedoeld voor het invoeren van kleine wijzigingen op het oude bestem-

mingsplan. Tenslotte is de goedkeuring van Gedeputeerde Staten vereist, die de uitgangspunten toetsen aan (streek)plannen waarvan het nieuwe bouwplan een onderdeel vormt. Als deze goedkeuring is ontvangen, kan de bouw een aanvang nemen, zoals ook te zien is aan de eerste fase van het bouwplan in het Julianapark aan de Binnenluiendijk.

Eerste plan aan de Karperkuil

Het hanteren van een dergelijke anticiperende (=vooruitlopende) procedure ontslaat de partijen in de bouw echter niet van de verplichting alsnog de noodzakelijke wijziging in het bestemmingsplan aan te brengen. Er volgt dan een goedkeuring achteraf, maar die heeft praktisch gezien weinig zin meer. Ze komt meestal als mosterd na de maaltijd. Reeds gebouwde huizen breekt men niet meer af, ook al zijn ze niet in overeenstemming met de bepalingen van het bestemmingsplan. In veel gevallen tracht de overheid via zo'n art.19-procedure de bouw te bespoedigen. De wijziging van een bestemmingsplan kost veel tijd, omdat hiervoor een groot aantal belangengroepen gehoord moeten worden. De Vereniging Oud Hoorn is in veel gevallen zo'n belangengroep. We leven in een democratisch land, zodat de overheid duidelijk moet aantonen waarom zij gebruik moet maken van een art.19-procedure. De Gemeente zegt het zelf dan ook nog eens bij de voorbereiding van het bouwplan van 30 appartementen in het Karperkuilgebied: *De toepassing van de anticipatieprocedure is passend, als daarvoor spoedeisende redenen aanwezig zijn*². Maar de enige spoedeisende reden die de argeloze lezer daarna vindt, is het *handhaven c.q. versterken van de woonfunctie in de binnenstad*³. Van uitbreiding van het woningbestand in de binnenstad zijn de meesten van ons wel overtuigd. Maar waarom dat moet gebeuren in een sneltreinvaart met terzijdestelling van goed democratisch overleg, is niet duidelijk. Het lijkt in ieder geval een goed middel de door kibbelende belangengroepen veroorzaakte vertraging te omzeilen.

Men zou verwachten, dat Oud Hoorn bij elke oneigenlijke toepassing van de art.19-procedure in de boom zou klimmen om te protesteren. De vereniging verklaart echter bij monde van haar voorzitter de mankracht te missen om bij elk nieuw plan bezwaar te maken tegen het gebruik van de art.19-procedure. Oud Hoorn protesteert alleen nog, wanneer grote inhoudelijke bezwaren tegen het betreffende plan bestaan, zoals in het geval van het Vissers-eiland. Het

lijkt me, dat met deze stellingname een belangrijke mogelijkheid wordt losgelaten invloed uit te oefenen op het stedelijk woningbouwbeleid. Meepraten over vormgeving van de binnenstad op deze manier is ook een zaak van Oud Hoorn, niet alleen van ambtenaren en bestuurders.

Henk Saaltink

Geschiedenis is een moeilijk vak

Storend is de manier waarop een nieuwe woonwijkje in het Karperkuilgebied aantrekkelijk wordt gemaakt voor potentiële bewoners. De gemeente stelt, *dat het herstellen van de historische structuur ter plaatse haar belang is*⁴. Welke historische structuur bedoeld wordt, is onduidelijk. Het rechte trekken van de Binnenluiendijk past nog wel binnen het herstel van zo'n structuur. Maar een flatgebouw dat over die dijk heen staat met twee poten in het water als een koe op een mooie zomeravond, kan ik niet helemaal plaatsen in het verleden. Evenmin als het extra dijke dat achter het flatgebouw om gelegd moet worden. Men kapt en spit een half park om terwille van het uitzicht op het Hoornse Hop en denkt daarbij iets van het 17e eeuwse karakter van het havengebied terug te brengen. De argeloze 20e eeuw vergeet daarbij, dat het uitzicht vanaf de Binnenluiendijk zo'n driehonderd jaar geleden bestond uit een rommelig geheel van paaldanunen, scheepswerven, ladende en lossende schepen in water waarin allerlei stinkend afval rondreef.

De naam *Résidence 't Oude Sluysje* waarmee de nieuwbouw in het Karperkuil versierd wordt, heeft niets met historie maar alles met het lokken van kapitaalkrachtige kopers te maken. De doorvaart ter plekke zonder sluis door de Binnenluiendijk van de Karperkuil naar de Oude Nieuwe Haven heette in goed Hollands het Waaiops Gat. Gewoon te vinden in de index van het *Vervolg op de Chronyk van Velius*.

Ik zou aan deze historische zaken niet zoveel woorden vuil maken, als er bij de planontwikkeling ook niet zo veel aandacht aan was besteed. Zoals ook aan de *restanten van de 2e (rond de Karperkuil) en de 3e (in het Julianapark) verdedigingslinie uit respectievelijk de 16e en 17e eeuw*⁵. Onder een verdedigingslinie wordt bij Nederlandse steden meestal de stadsmuur of een aarden

Driestig baant een 'happer' zich een weg door de natte aarde. Gezicht op het voormalige Toto-veldje en de verlegde Binnenluiendijk. Rechts het ABC met woningen.

wal verstaan. De eerste omwalling kwam in Hoorn in verschillende stadia gereed tussen 1426 en 1560. Aan de oostzijde liep die wal langs de tegenwoordige Volderswaal en Slapershaven. In 1576 maakte mr. Adriaan Anthonisz. uit Alkmaar een plan voor de stadsuitbreiding aan de oostzijde. De nieuwe muur of wal liep toen van de Pakhuisstraat langs het Oosterplantsoen naar de Oosterpoort en vandaar langs de Nieuwe Wal (!) naar een bastion ergens in het tegenwoordige Julianapark. Daarna is er geen nieuwe verdedigingslinie meer aangelegd. Alles dus in de 16e eeuw. Geschiedenis is een moeilijk vak. Het is te hopen, dat de vakkennis van de bouwers van het "Het Oude Sluysje" iets meer kwaliteit heeft dan de historische kennis van de leveranciers van de bovenstaande gegevens.

Henk Saaltink

1. Deze tekst is geschreven op 30 oktober, latere bijdragen aan dit debat zijn dus niet meer meegenomen.
2. Brief Gemeente aan Stichting Behoud Karakter Hoornse Binnenstad, 03.07.1998, blz.1.
3. Idem, blz. 2.
4. Idem, blz. 2.
5. Idem, blz. 4. De ingewikkelde zinsconstructie komt voor rekening van de schrijver van dit ambtelijk stuk.

Zonder commentaar

Om zijn bijzondere stijl en zijn uitgebreide hoeveelheid hartverwarmende informatie hebben we deze brief onverkort weergegeven.

Geachte redactie,

Bathurst, N.B., Canada

Donderdag 1 October, 1998

Vereniging Oud Hoorn

Attentie: Mr. H.W. Saaltink

Geachte Heer Saaltink,

Met veel interesse lees ik in elk kwartaalblad Uw "MEN VRAAGT ONS" rubriek en kan dan nu iets bijdrage brengen. Ik hoop dat 't van waarde kan zijn.

Het gaat over Mr. Siem Middelink. Siem woonde met z'n ouders vlak achter ons in 't enigste huisje aan de Warmoesstraat. Wij, de familie Bongers, woonde in de Pieter Seliesteeg. Nummer 7. Siem trouwde in 't begin van de oorlogsjaren, ik herinner me dat nog heel goed want hij mocht van m'n vader z'n eigen gemaakte slaapkamer meublement bij ons op de zolder plaatsen vóór de eigenlijke trouwdag. Het moest 'n verassing voor z'n bruid blijven. Voor ik naar Canada vertrok in 1952, huurde hij het huis tussen het West en de Proostensteeg en verkocht in de winkel van dit pand meubels en houten kinderspeelgoederen.

Toen ik in 1957 voor 't eerst thuis kwam, (Hoorn was toen nog "thuis") waren Siem en z'n vrouw niet langer woonachtig in dit huis, het was toen een stofzuiger winkel in 1962, m'n volgende trip, was het 'n V.V.V. kantoor, ik heb nu nog in m'n bezit 'n stad's kaart welke ik daar ontvangen had. Volgens 't boek "HOORNSE HERINNERINGEN" was dit huis omstreeks 1890 bekend met de naam "HOTEL HET VOSJE" (Café DE KAASHANDEL).

De moeder van Siem was zo lang ik haar kende bedlegerig, m'n moeder maakte veelal in de middag 'n kopje thee voor haar welke ik of één van de anderen van ons gezin haar dan brachtten. Siem's Vader werkte op 't Vissers-eiland bij de houtzagerij van Zijp. Door z'n werkgelegenheden had hij de drie middelvingers van z'n rechterhand verloren. Toen wij nog kinderen waren tijdens de sinterklaasdagen, kwam buurman Middelink, op m'n vader's verzoek, wel 'ns pepernoten strooien, die rechterhand ver-raden hem altijd, we wisten precies wie die Sinterklaas was! M'n Ouders verhuisden naar de Pieter Florisstraat na 1952, ze hadden sinds 1923 in Pieter Seliesteeg gewoond. In de rubriek "KENT U HOORN OOK ZO" bij Femke Uiterwijk zie ik in foto 1 niemand anders dan Jan Pzn Coen, misschien kunt U dit aan Femke doorgeven.

In de uitslag van Lourens Olijve "TOEN DE HAVEN NOG DE HAVEN WAS" is een foto van de tjalk van de Gebroeders Karel. Ik was een vriend van Frans Karel, Frans was een neefje van Ome Cor, d'eigenaar van deze boot. Als kinderen speelden we wel eens op die schuit, het brengt wel-zeker leuke herinneringen terug.

Van harte bedankt voor de vele plezierige uren het blad "OUD HOORN" steeds weer voor zorgd, als "oude Horinees" wordt 't altijd zeer gewaardeerd.

Sincerely Yours, Wim Bongers

Geachte redactie,

Met belangstelling heb ik de artikelen gelezen over de Hoornse haven. Als geboren en getogen 'Horinees' herkende ik vele situaties en personen, omdat ik ze zelf van nabij heb meegemaakt.

In het tweede artikel heb ik onder de tussenkop Turfschippers iets gemist. Ik meen me te herinneren, dat toen de ophaalbrug tussen de Muntstraat en de Pakhuisstraat nog beweegbaar was er soms een turfschip gelost werd aan de kade achter het Weeshuis (de Oude Turfhaven). Dit is waarschijnlijk nog kort na de Tweede Wereldoorlog gebeurd.

Ook kwam met de kermis de draaimolen per schip. Dat werd gelost aan de zijde van Onder de Boompjes.

Misschien dat de heer Olijve reeds van plan is hier in het derde artikel aandacht aan te schenken. Zo niet, dan kan hij dit misschien alsnog doen.

Met vr. groet,
H.J. Bakker

Geachte redactie,

Tijdens de kermis '98 moest ik weer denken aan het Sint Maartenfeest dat altijd in augustus, enige dagen na de kermis en lappendag in Hoorn werd gevierd. Jammer dat die traditie, die zo echt Hoorns was, er niet meer is. Daarom vond ik het artikel in het Oud Hoornblad nr. 3 '97 zo leuk. De uitwassen, die er soms waren, werden in de buitenwijken, zoals de Venenlaan, door ons kinderen niet opgemerkt. Het liedje op blz. 116 van dat nummer, werd door ons in de veertiger jaren enigszins anders gezongen en wel als volgt:

Sintre, sintre Maarten / de koeien dragen staarten / de koeien dragen horens / de kerken dragen torens / de torens dragen klokken / mooie meisjes dragen rokken / Ureme de muremu, al is ie verbrand / de molen staat in brand en er is geen club in Holland.

Mooie meisjes lopen met een lantaarn / de jongens met een fluit / Wie heeft buurman dronken gemaakt / Dat heeft de Sinter Maarten gedaan / Keeromme, keeromme / mooi meisje keer je eens omme.

Waar dat 'club' vandaan komt, is mij niet duidelijk, al vermoed ik dat dat iets met de oorlog te maken heeft. Het wij-gevoel t.o.v. de vijand.

Door al het geregeld vanuit de gemeenteraad o.a. de Jeugdraad is deze spontane Sint Maartenviering in deze merkwaardige tijd van augustus mijns inziens verloren gegaan, want 11 november is voor de oudere Horinezen nog steeds vreemd.

Willy Mantel-den Bakker

Publicaties te koop		Deel 3	Twaalf Hoornse Poortjes	
Onderstaande publicaties zijn te koop in de winkel van de Vereniging in het Oost-Indisch Pakhuis, Onder de Boompjes 22. Openingstijden: dinsdag, donderdag en zaterdag van 10.00-16.00 uur. Tel. 0229-273570.			- W. Jeeninga	f 25,—
<u>Hoornse Historische Reeks</u>		Deel 4	De Mariakapel te Hoorn	
Deel 1	Vervolg op de Chronyk der stad Hoorn van de heer Dr. T. Velius 300 pag. De boeiende jaren tussen 1630 en 1799. Annotaties en Inleiding: Drs H.W. Saaltink		- A. Boezaard en J. v.d. Heijden	f 27,50
		Deel 5	Het Huiszittende Armen-Weeshuis	
Deel 2	Uit de schemer van Hoorns verleden; 304 pag. De jaren 1300-1536 Drs J.P.H. van der Knaap en L.H.W. Veerkamp		- O. v.d. Klooster	f 30,—
		Deel 6	De Lutherse Kerk te Hoorn	
			- W. Jeeninga	f 30,—
		Deel 7	De Gekroonde Jaagschuit te Hoorn	
			- W. Jeeninga	f 30,—
		Deel 8	Het Sint Jans Gasthuis te Hoorn	
			- C. Boschma-Aarnoudse	f 49,50
<u>Bouwhistorische Reeks Hoorn</u>		De vereniging heeft ook de hand weten te leggen op een tiental exemplaren van het fameuze boek van W.A. Braasem en H.O.J. de Ruyter de Wildt: Toen Hoorn nog Oud-Hoorn was...		
Deel 1	Sint-Pietershof te Hoorn	Dit fraaie met veel foto's verluchtigde boek is verkrijgbaar tegen de prijs van		
	- C. Boschma-Aarnoudse	f 25,—		
Deel 2	't Rooie Dorp te Hoorn			
	- W. Jeeninga	f 27,50		

BEDANKT!

De Vereniging Oud Hoorn dankt onderstaande personen, instellingen en bedrijven voor hun bijdragen voor het verenigingsgebouw het Oost-Indisch Pakhuis

LEDEN VAN OUD HOORN

COöPERATIEVE RABOBANK HOORN-MEDEMBLIK B.A.

LOOMANS & MUNTJEWERFF ADVOCATEN

BOEKWEIT MAKELAARS EN TAXATEURS

RAADGEVEND BURO "HET GROTE OOST"

STICHTING KERKMEIJER - DE REGT

ANJERFONDS NOORD-HOLLAND

WONINGSTICHTING HOORN

ANWB/ZIMMERMANSFONDS

RIETVINK ARCHITECTEN B.V.

BOUWBEDRIJF HOORN 80

STICHTING VSB - FONDS

GEMEENTE HOORN

Hoorn, 12 september 1998

W.L. van der Waal en
A.G.F. van Weel

Mede met informatie vanuit de Gemeentelijke Monumentencommissie en andere instellingen waarin Oud Hoorn-bestuursleden zitting hebben:

Binnenluiendijk: eerste uitbreiding krijgt vorm.

1 december 1998

ABC

Het geprojecteerde aflopende woonblok in de vorm van een skischans is in de ogen van verscheidene binnenstadsbewoners geen goede zaak. *Oud Hoorn* heeft de gemeente reeds lang geleden om een moment van bezinning gevraagd.

Achterom 12

Plannen om op de plaats van de blinde muur in de tuin van de Rozekruizers een stiltecentrum of twee woningen te bouwen. Dit jaar nog geen gelden beschikbaar uit het provinciale stadsvernieuwingsfonds.

Achterom 29

Bedrijfspan, oorspronkelijk uit 1770, in verval.

Achterom 95 (rijksmonument)

Hoekpand onder hoog met pannen belegd schilddak, windvaan met paarden op de nok (stalhouderij). Pand verkeert in ernstige staat van verwaarlozing.

Achterstraat 2 (rijksmonument)

Restauratie Doelengebouw vordert langzaam vanwege de vele tegenvallers.

Appelhaven 6

Hernieuwd plan van Stichting Stadsherstel voor bouw van zeven appartementen met z.g. Franse balkons en vijf parkeerplaatsen lijkt nu definitief van start te gaan.

Appelhaven 26r

Oud Hoorn heeft officieel geprotesteerd tegen de ge-
doogverklaring voor het drijvende terras.

Wanneer zal de mist over de legitimiteit van het drijvend gedrocht eens optrekken? Het z.g. Kwaliteitsplan voorziet in een definitief zwevend terras boven de waterspiegel. De zitting bij de Arrondissementsrechtbank is vastgesteld voor 9 december 1998.

Baanstraat/Mosterdsteeg

Plan voor bouw woning bovenop garage.

Baatland

Plan voor herstel van de 180 meter lange kademuur langs de Vluchthaven: herstel voegwerk en aanbrengen van een betonlaag van bodem tot ongeveer 20 cm boven de waterlijn.

Oud Hoorn heeft het Waterschap gevraagd om het betonnen aanzien zoveel mogelijk te beperken.

Werkzaamheden om ecologische redenen stilgelegd.

Nieuwe en oude loop Binnenluiendijk naast elkaar.

Binnenluiendijk (rijksmonumenten)

De eerste uitbreiding begint vorm te krijgen (zie foto). Dat geldt ook voor de nieuwe, historisch verantwoorde, strekking van de dijk (zie foto)

Blokker, Hervormde Kerk (rijksmonument)

Restauratie voltooid (zie ook de rubriek: Van de bestuurstafel).

Claes Molenaarsgang

Bouwplan voor tien appartementen uitmondend op de Veemarkt. Het provinciale stadsvernieuwingsfonds draagt niet bij.

Draafsingel

Brug naar Oosterpoort verkeert in ernstige staat van verwaarlozing. Hoorn heeft het plan om de stenen brug in 1999 te restaureren.

Draafsingel 57-59

Drukkerij Noordholland vertrekt eind 1999 naar Alkmaar. De gemeente stelt belang in de vrijkomende grond voor woningbouw.

Oud Hoorn hoopt dat de 'Boerderij' behouden blijft; trouwens bij de planvorming mag best rekening worden gehouden met het feit dat Hoorns (bijna) oudste touwslagerij zich tussen de huidige sportschool en de drukkerij bevond.

Grote Noord

Enkele hardstenen stoepen, weliswaar zonder rand, zijn teruggebracht.

Enkele winkeliers geven door middel van een vernieuwde pui duidelijk aan ernst te willen maken met het concept: Hoorn, een stijlvolle stad (zie foto's): geen vlaggen, toeters en bellen!

Grote Oost 5 (rijksmonument)

Plannen om er samen met Rode Steen 9 een stadslosgement in te vestigen.

De voormalige Ridderikhoff-panden worden binnenkort door de gemeente geschikt gemaakt als expositieruimte voor bouwplannen: die van projectontwikkelaars alsmede die van de gemeente.

Provincie wil financieel niet meewerken.

Idee gelanceerd voor een alcoholvrij Hoorns volkshuis à la Zutphen. (zie pag. 174)

Grote Oost 123 (rijksmonument)

Deskundige en smaakvolle restauratie door de Vereniging Hendrick de Keyser voltooid (zie foto).

Italiaanse Zeedijk 51

Pand verkeert in volstrekte staat van verval. Een schande in het stadsbeeld.

Jeudje/Pakhuisstraat

Op de plaats van de voormalige brandweerkazerne, later moskee, komt een huisartsenpraktijk. Het huidige gebouw is gesloopt (zie foto) en in plaats daarvan komt een gebouw van twee verdiepingen onder een kap. De slangentoren blijft gehandhaafd en wordt een liftschaft voor de vergaderruimte bovenin de toren.

Jeudje

Bestemmingsplan wordt voorbereid.

Opnieuw zeer merkwaardig handelen van de gemeente Hoorn: bouwvergunning verlenen alvorens de uitgangspunten en de BRO art. 10 reacties zijn geformuleerd en gewogen.

Politiek geen draagvlak voor verdubbeling van de parkeervoorzieningen.

Stichting Stad Hoorn heeft Jeudje 12 verkocht aan de projectontwikkelaar. Hierdoor zijn er 217 in plaats van 213 ondergrondse parkeerplaatsen realiseerbaar. Op de hoek Pakhuisstraat/Vollerswaal is een woontoren van zeven (!) verdiepingen gepland; de woonblokken aan weerszijden gaan vier bouwlagen met een kap tellen. Vormgeving toren discutabel.

Jeudje/Pakhuisstraat. Voormalige moskee/brandweerkazerne.

Stadsarcheologe hoopt op sporen van een jodenwijk aan het Jeudje.

Julianapark/Schellinkhouterdijk

Nieuw bestemmingsplan wordt voorbereid in combinatie met het Karperkuilgebied. Schietberg als historisch ruimtelijk element. Het park zelf heeft nog steeds vele kenmerken van een mangrovebos. Grondige opknappbeurt is ondertussen gestart. Nieuw geplande Hollandiakantine en brandweerkazerne worden opvallende elementen in het groen van hopelijk niet meer dan twee bouwlagen.

Karperkuil

Vijf architecten hebben hun deelplannen gepresenteerd. In aanzet zijn de plannen overwegend positief ontvangen, al is er nog geen sprake van een totaalplan. Oud Hoorn ervaart weinig samenhang tussen de plannen, zeker niet nu het laatste plan – dat van architect Vandenhove – is gepresenteerd. Zoekplaatje: vindt de Oosterpoort.

Oud Hoorn blijft streven naar handhaving van de Scheepswerf van Droste aan de Karperkuil Stichting Historische Scheepswerf Hoorn i.o. - waarin *Oud Hoorn* is vertegenwoordigd - beijvert zich voor behoud werf met een educatief centrum.

Oud Hoorn heeft, in het kader van de BRO 10 – procedure, genuanceerd gereageerd op de huidige plannen. Art. 19-procedure blijft zeer omstrede. Met bouw eerste plan is een begin gemaakt (zie foto).

Kerkplein

Restauratie toren Grote Kerk gestart.

Plan om twee nieuwe grote klokken aan te brengen waardoor er een volwaardig carillon ontstaat. Eerst zal de ingrijpende opknappbeurt afgerond dienen te zijn. De gemeente Hoorn heeft de betaling van één klok beloofd. Oud Hoorn heeft de Stichting Het Carillon financiële medewerking toegezegd bij de aanschaf van de tweede klok (zie ook: Van de bestuurstafel).

Kleine Noord

Noorderkerk: leien dak en kap zijn aan vervanging toe.

Kleine Noord 67- 69 (beeldbepalend)

Scharloo 20-22

Huidige gebruiker is vertrokken. Plan voor bouwen van twee nieuwe winkels en twaalf appartementen ingediend: “Meester Cornelis”. Huidige opstallen dateren uit het begin van deze eeuw. Resultaten archeologisch onderzoeken waren weinig bemoedigend (zie foto).

Oud Hoorn spreekt de vrees uit voor hoogbouw à la het Volmaakte Schip: 15 m. Uit het provinciale stadsvernieuwingsfonds is een bijdrage van drie ton ontvangen.

Kop Kleine Noord/Scharloo. Opgravingsresultaten.

Het vigerende bestemmingsplan verzet zich niet tegen de geprojecteerde hoogte.

Kleine Oost

De gemeente ontving in 1997 f 420.000,- uit het provinciale stads- en dorpsvernieuwingsfonds ten behoeve van het herstel van de sluis en de brug. Sluis blijkt van eminent belang voor een goede waterbeheersing in de stad.

Dit jaar is eenzelfde bedrag ontvangen. De gemeente en het waterschap verwachten dit jaar met de werkzaamheden te kunnen beginnen.

Het is spannend te wachten op de herontdekking van de fundamenten van de oude Oosterpoort.

Kleine Oost 41 (rijksmonument)

Oosterpoort uit 1578. Windwijzer zit vast; kan niet wijzen. Vooral het natuursteen behoeft hoognodig een schilderbeurt.

Voor de restauratie van de Oosterpoortbrug kwam uit het stads- en dorpsvernieuwingsfonds het bedrag van f 281.000,- beschikbaar.

J. Messchaertstraat

Achter de voormalige Sint Margrietschool – nu Horizoncollege – wordt een extra parkeerlocatie ontwikkeld ten behoeve van de ontwikkelingen op het

Jeudje. Deel barakken achter de school is reeds gesloopt. Oud Hoorn vreest de sloop van een deel van het schoolgebouw.

Molsteeg

Plan tot bouw van twee woningen.

Nieuwland

Kademuur vertoont scheuren.

Nieuwland O.Z. 8

Nieuwland O.Z. 8.

Bouw nieuwe amusementshal met twee bovenwoningen is gerealiseerd. Betreurenswaardig ontwerp in een voor de rest strakke gevelwand (zie foto).

Nieuwstraat/Wisselstraat

Poortje uit 1603; restauratie van de muren en het houten gewelf noodzakelijk.

Noorderplantsoen

Een bescheiden hoek ingericht als kinderspeelplaats (zie foto).

Onder de Boompjes 20 (rijksmonument)

De verhoogde gootlijst met schitterend rococo-snijwerk verkeert in een ernstige staat van verval.

Oude Doelenkade 27

Vervallen doch markant woonhuis in chaletstijl is verkocht. Wat gaat er gebeuren ?

Peperstraat 37-39-41/Turfhaven 20

Bouw van vier woningen. Herziening voorbereid van het Globaal bestemmingsplan Binnenstad. De provincie draagt een ton bij.

Scharloo 14-16

Plan voor wijzigen gevel. Garagedeur vervangen door winkelpui.

Slapershaven

Bossuhuizen zijn de enige huizen in Hoorn met een overtuin: het herinrichtingsplan voorziet in behoud daarvan.

Stationsplein

Gedeputeerde Staten staan een hogere waarde wat betreft de geluidsbelasting toe voor de 33 woningen waarvan de bouw inmiddels is gerealiseerd. Het bouwblok roept herinneringen op aan de zeventiger jaren en detoneert alleen daarom al aan de rand van het beschermd stadsgezicht.

Onder de woningen komen winkels of kantoren en onder het geheel een parkeergarage voor de bewoners. De raad heeft het voorbereidingsbesluit voor het gebied verlengd, zodat de bestemming (nu: spoorweg) kan worden gewijzigd.

Truydemanhof

Slechte staat van onderhoud en tamelijk kleine woon-eenheden. Het verzoek aan de provincie om een bijdrage van een miljoen is afgewezen.

De monumentencommissie heeft gepleit om het hof in zijn geheel op de gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen. Oud Hoorn pleit voor een voortvarende aanpak.

De Woningstichting zoekt samen met de bewoners en de gemeente naar een goede invulling van het restauratieplan. Planvorming verloopt traag maar het opknappen van het seniorencomplex loopt geen gevaar volgens de verantwoordelijk wethouder.

Noorderplantsoen, kinderspeelplaats.

Veemarkt

Aankleding van de heilige koe tijdens de actie Hai-koe op deze monumentale markt leek de tijd weer even terug te zetten. Het kunstnaarscollectief Patchwork legde er veel eer mee in.

Visserseiland.

Visserseiland

Volgens de rechter is er sprake van een 'ingrijpende planologische uitstraling op de omgeving'.

GS heeft ondertussen het omstreden bestemmingsplan goedgekeurd. Oud Hoorn heeft besloten de bodemprocedure bij de Raad van State door te voeren. De bestuursrechter heeft besloten tot inschakeling van een onafhankelijk onderzoeker.

Met de realisering van dit vermaledijde plan is een begin gemaakt (zie foto).

Vollerswaal/Kleine Oost

Sluis uit 1750 en ophaalbrug uit 1925 verkeren in zeer slechte staat.

B & W willen 2 miljoen op de restauratie bezuinigen door de fundering niet te vernieuwen en de sluisvloer niet te repareren.

Men hoopt met geld van het Waterschap West-Friesland deze onderdelen aan te pakken. Sluizen zullen na de beperkte restauratie weer open en dicht kunnen. Uit het Stadsvernieuwingsfonds ontving de gemeente ondertussen f 840.000,- voor dit project.

Werkzaamheden starten waarschijnlijk nog dit jaar.

Westerblokker - kerkgebouw

Heilige Aartsengel Michaël

Oorspronkelijk kerkgebouw met gotische en neo-classicistische elementen reeds lange tijd in gebruik als tapijthet.

Gebouw dateert uit 1853 en is ontworpen door de Leidse architect Th. Molkenboer (1796-1863). Plan om pand op de gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen.

Westerdijk

De gemeenteraad is voorstander van de ontwikkeling van een nieuwe schouwburg op het terrein van het voormalige Witte Badhuis.

Oud Hoorn heeft in een bijzondere bestuursver-

gadering besloten de ontwikkelingen kritisch te volgen.

Westerdijk 42

Pand waarin voorheen een hoefsmederij en later een timmerwerkplaats was gevestigd, is onlangs gesloopt. Nieuw pand met een eigentijds ontwerp zal het gat gaan opvullen.

Wilhelminaplantsoen

Park vergroot met sportveld aan het Zwarte Pad. Voor herinrichting is f 1,2 mln uitgetrokken, terwijl twee voetbalvelden voor 7 ton worden opgeruimd. Geld moet komen uit de verkoop van grond ten behoeve van woningbouw.

Algehele reconstructie is in een ver gevorderd stadium: de letterlijke kroon op het werk staat aan de rand van de nieuwe vijver. Fraaie nieuwe fontein (zie foto) die 12 meter hoog spuit.

Herziening voorbereid van bestemmingsplan 'Hoorn Zuid-Oost 1968'.

Wilhelminaplantsoen.

Willemsweg

Bouw nieuwe Waterschapshuis vordert gestaag.

Wisselstraat 6-8-10 (rijksmonument)

Koziijnen vragen dringend om grondige aanpak herstel.

Zon 11 (rijksmonument)

17e-eeuws woonhuis (thans opslagruimte), in ernstige staat van verval.

Zwaag - Nederlands Hervormde Kerk

Restauratie voltooid.

Gerritsland, om nooit te vergeten

Hechte gemeenschap in 'Hoorns' achterbuurt

W.J. Schulte

Het Gerritsland van toen, een hechte volksbuurt. Jongens en meisjes daar op de foto, kostelijk bij elkaar omstreeks 1925. Wie zijn dat? Als we speuren naar hun namen komt er meer los.

Er wordt gepraat. W.J. Schulte is er een van die vertelt van toen; ze heeft er 43 jaar gewoond. Ze is er in 1922 geboren.

Haar vader had een smederij hoek Jeroenensteeg, schuin tegenover de ouderlijke woning. Hij was in 1919 van Oude Pekela naar Hoorn gekomen om voor zichzelf te beginnen. Opvallend was dat op de andere hoek van de steeg de smederij van Ockx stond, twee bij elkaar, een steeg ertussen. Naast de smederij van Ockx was de winkel van Arie Mak, een bekende groenteboer destijds. Arie staat hier op de foto nog een keer op zijn eigen Gerritsland, mooi met paard en wagen waarmee hij door de volksbuurt ging.

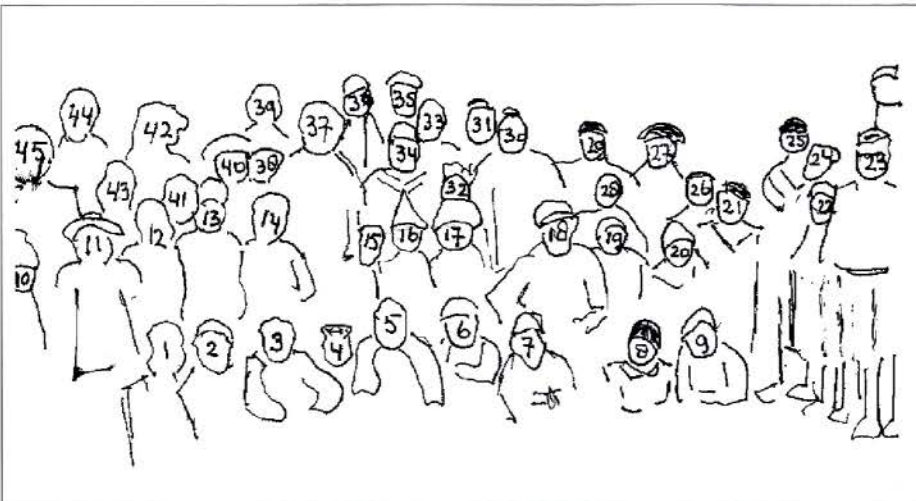
W.J.Schulte (vroeger heette ze Bien) werd maatschappelijk werkster, eerst 15 jaar in Hoorn, later in de streek. Ze woont nu weer in Hoorn. Haar Gerritsland werd in de binnenstad wel 'een achterbuurt' genoemd, evenals de

Italiaanse Zeedijk. Als ze daar nog aan denkt, schudt ze haar hoofd, de lippen op elkaar. Ze moesten eens weten...

Het Gerritsland kan zij nooit vergeten, de straat die al in 1391 zijn naam kreeg, genoemd naar Heer Gerrit van Heemskerk, die toen burgemeester van Hoorn was. Zij schrijft: Er woonden in die jaren veel middenstanders op het Gerritsland, waaronder 3 melkslijters, 4 groente-handelaren, 2 slaggers, 1 kleermaker, 3 bakkerijen, 2 smederijen, 1 schoenmaker, 1 caféhouder, 2 petroleumverkopers en een sigarenmaker die zijn producten aan huis verkocht. Verder hadden transportarbeiders, stokers van de nabij gelegen gasfabriek en een arbeider van een timmerfabriek er hun domicilie. Op het Gerritsland

Foto ± 1928. Arie Mak op de bok van zijn groentekar.

woonden veel arme en grote gezinnen in te kleine huizen.

De huisvesting

De huizen waren niet alleen klein, ze werden ook slecht onderhouden. Meestal wilde de huisbaas van die paar gulden huur per week geen verbeteringen aanbrengen. Grote gezinnen, soms met meer dan tien kinderen, woonden in veel te kleine en ongezonde ruimten. Tijdens de maaltijden zaten de kleine kinderen bij vader en moeder aan tafel, terwijl de grote op een rij op de grond zaten met het bord op schoot.

Slaapgelegenheden bestond uit een alkoof met een bedstede voor de ouders. De kinderen sliepen op zolder

dan bang en vluchtten over de zolders naar de burendrie huizen verder.

Tweeverdieners

Dat de moeder naast de vader geld ging verdienen was bittere noodzaak. Naast hun grote gezin hadden sommige vrouwen dus nog een werkhuis. Anderen ventten met vis of werkten in de wasserij. In de zomer werden voor een conservenfabriek sperziebonen afgehaald. In grote jute zakken werden ze per vrachtauto aangevoerd. Velen zaten dan op de stoep de bonen af te halen. Ook de kinderen moesten meehelpen.

In de winter werden peulvruchten uitgezocht. Dan lagen de gangen vol met jute zakken vol erwten of bonen.

onder het pannendak, waar 's zomers de temperatuur zo hoog opliep dat er niet geslapen kon worden. De grotere jongens gingen dan met een deken en een kussen naar de Binnenluyendijk om in de buitenlucht te slapen.

In een aantal woningen bestond de afscheiding op zolder uit houten schotten, die aan de bovenkant open waren. Zo kon je bij de burendrie terecht komen. Er was een man die vaak dronken thuiskwam. Zijn dochters waren

Mak senior in de deuropening van groentewinkel, Gerritsland 32 in de twintiger jaren

Scholen

Er waren in die tijd twee katholieke kleuterscholen. Een aan de Ramen, de z.g. Voorschool onder leiding van zuster Afra en een op het Nieuwe Noord die Achterschool werd genoemd.

De laatste school was goedkoper. En gezien de financiële positie en het kindertal van de bewoners van het Gerritsland was het begrijpelijk dat voor de voordeligste school werd gekozen. Mogelijk is toen de basis gelegd om het Gerritsland als Achterbuurt te bestempelen.

Armenzorg

Evenals bij de scholen werden de armen in klassen verdeeld.

1. Het R.K. Armenbestuur.

Evenals de leden van het Kerkbestuur werden deze gekozen uit de 'meest achtenswaardige, mannelijke leden uit de parochie' (volgens de appendix quarta van het kerkelijk wetboek).

Ze werden benoemd door de bisschop. Dit armenbestuur richtte zich voornamelijk op de trouwe kerkgangers.

2. De Vincentiusvereniging.

De leden hiervan bezochten in navolging van hun oprichter Vincentius a Paulo in Parijs, de sociaal zwakkeren. Een veel gehoorde uitspraak was: 'Geen liefdewerk is ons vreemd'.

De gaven bestonden meestal uit natura of bonnen. Op die bonnen stond wel vermeld dat men de plicht had om op zondag naar de kerk te gaan.

3. De stille armen.

De economische crisis in de dertiger jaren bleef bijna niemand bespaard. Ook menig beter gesitueerde werd getroffen. Waarschijnlijk werd voor deze mensen een bijdrage uit dit fonds verstrekt.

Hoewel dus van 'bovenaf' een klas-scheiding werd ingevoerd, waren de bewoners van het Gerritsland over het algemeen solidair met elkaar. Men zou denken, twee smederijen praktisch naast elkaar, dat betekent concurrentie. Maar het tegendeel was waar. Men hielp elkaar bij zware werkzaamheden, waardoor het loon voor een knecht kon worden uitgespaard. En op grotere werken werd gezamenlijk ingeschreven.

Ook hielpen de bewoners waar nodig elkaar. Men paste op de kinderen. Ervaren moeders gaven de jongere moeders raad bij de verzorging van hun baby's. Een consultatiebureau voor zuigelingen-zorg bestond toen nog niet.

In tijd van nood leende men elkaar geld (dat eerlijk werd terugbetaald) of huishoudelijke artikelen tot bijvoorbeeld een envelop of een muntje voor de gasmeter. Zo herinner ik mij dat de hoge hoed van mijn vader regelmatig werd uitgeleend aan een vader van een groot gezin, die als drager bij een begrafenisvereniging zo een centje kon bijverdienen.

Bij bijzondere gelegenheden zoals een vijftigjarig huwelijk werd er spontaan op de buurt een inzameling gehouden (van kwartjes en dubbeltjes) voor een cadeautje.

Zo ook bij het priesterfeest van Arie Mak, de zoon van de groenteboer. Hij werd in 1939 tot priester gewijd en daarna als missionaris uitgezonden naar Serawak (Borneo). Iedereen, ongeacht kerkelijke of politieke richting, deed mee. Zo kon een kazuifel (misgewaad) van twaalf gulden vijftig worden aangeschaft. De familie Mak liet zich ook niet onbetuigd en gaf na de kerkelijke feesten nog een feest voor de volwassen buurtbewoners in het pakhuis naast de winkel.

Tot zover enkele herinneringen die naar boven kwamen bij het zien van de foto uit 1925. De namen van de kinderen die op de foto staan, zijn mij niet allemaal bekend. Mevrouw Annie Beemsterboer-Roos en haar broer Jan Roos hebben ook nog enkele kinderen herkend. Mogelijk kunnen lezers en lezeressen mij aan de nog ontbrekende namen helpen.

Stuur uw reacties naar F. Uiterwijk, Grote Oost 98-100, 1621 BZ Hoorn.

De wel bekende namen zijn: 1. Corrie v.d. Gracht, 6. ? Walters, 8. Sientje Walters, 10. ? Stam, 11. Annie Roos, 12. Vrouwtje Klufft, 13. Annie Walters, 14. Nel Klufft, 16. Geertje Kenter, 17. Binie Schulte, 19. ? Oerlemans, 20. ? Oerlemans, 21. ? de Boer, 22. Rosa Brilleman, 23. Jan Freesen, 29. Andries Brilleman, 30. Kaatje Ruhl, 32. Pietje Zant, 34. ? Spel, 35. Annie Haas, 36. Geert Dam, 37. ? Dam, 40. Roelof Evers, 41. Nico Roos, 42. ? v.d. Gracht, 43. Jan Roos, 45. Neel Meurs.

Geschiedenisles op 'Het Fluitschip'

Jeugd leert haar stad kennen

Ben van Tartwijk

In het afgelopen schooljaar is er door mij op aanvraag van Jos van Tilburg (leraar aan de basisschool 't Fluitschip) gevraagd om zijn klas iets te vertellen over de stad Hoorn en de geschiedenis in het algemeen. Dit is min of meer ontaard in een breed project, dat zowel aardrijkskunde, geschiedenis als maatschappijleer omvatte. Naar mijn gevoel is veel te veel verteld door de leraar en mij.

Desalniettemin was het resultaat in de groep, met veel kinderen van buitenlandse afkomst de moeite waard.

Resultaat van de proefwerken: laagste score 43%, hoogste score 76%. Naar mijn smaak een project dat om een vervolg vraagt.

Na de 'diploma-uitreiking' is er door een van de leerlingen een verslagje geschreven dat hierbij is gevoegd, evenals wat foto's en een voorbeeld van het bewuste diploma.

Verslagje van leerling

Ik ben Merel Broersen van De windvaan locatie Het Fluitschip. Onze klas is vorig jaar november begonnen aan het project 'Geschiedenis Oud Hoorn'.

Meester Jos had al veel dia's laten zien en er over verteld. Toen kwam meester Ben. Hij had ook veel dia's bij zich. De dia's bekijken deden we samen met groep zeven. Daarna kregen we les in de klas met veel kaartjes van Hoorn en dat vonden we ook wel een beetje langdradig. Eigenlijk wist ik niet zo veel van Hoorn, ja dat het een grote handelsstad was. Maar voor de rest... Nu weet ik tenminste waar ik woon!

We gingen hierna door de stad zelf lopen. We hebben de dingen die meester Ben en meester Jos verteld hadden, bekeken. We hebben veel gevelstenen, grachtjes, poorten en oude gebouwen gezien.

We zijn ook naar het Westfries Museum geweest en hebben daar een paar opdrachten gedaan. We hebben portretten van vroeger beroemde mensen bekeken. We

hebben specerijen die de V.O.C. uit Indië haalde geroken en vastgehouden. Hierna gingen we ook nog de maquette van Oud Hoorn bekijken. We zijn ook nog naar het pakhuis geweest om het toneelstuk van het verhaal 'De scheepsjongens van Bontekoe' te bekijken.

Hier kregen we ook een toets over. Het waren honderd vragen over de geschiedenis en tien vragen over hoe je het vond. Enzovoort.

Als je het goed gemaakt had, kreeg je een diploma en anders een certificaat. Er hadden gelukkig maar drie kinderen een certificaat. Als je het diploma had gehaald, mocht je jezelf junior-stadsgids noemen. Je had ook goed, heel goed en uitmuntend! Uitmuntend was het hoogste wat je kon halen. Ik had uitmuntend. Met de toets mocht je je aantekeningen en kaartjes erbij gebruiken, dat was wel leuk. Hier deed groep zeven niet aan mee.

We vonden het heel leuk dat meester Ben ons dit allemaal wilde uitleggen. Ik zelf vond de diploma's erg mooi. Vrijdagmiddag had meester Ben ons de diploma's uitgedeeld en kregen we een ingelijste kaart van Oud Hoorn. Wij hadden voor de meester een fles wijn.

Ik vond de geschiedenislessen veel leuker als normaal in de klas! Dat is logisch natuurlijk!

Doei, groetjes van de hele klas.

Ben van Tartwijk en de kinderen van 'Het Fluitschip' met de diploma's.

Toen de haven nog de haven was (3)

En wat er omheen allemaal gebeurde (slot)

Lourens Olijve

De laatste aflevering van 'Toen de haven nog de haven was...' een terugblik over scheepvaart van zo'n eeuw, vooral van vissers, maar ook met beurt-, vracht- en passagiersschepen. Een boeiende wereld die achter ons ligt. Ook het gebied rondom komt aan de orde. Vandaag, tenslotte.

Oude Doelenkade ± 1958. Rechts deel Coöp. West-Friesland.

Oude Doelenkade

Voordat in 1977 de open ruimte in de huizenrij aan de Oude Doelenkade, thans de nummers 39 t/m 53, werd volgebouwd, had De Bataafsche Petroleum Maatschappij (Shell) hier vanaf 1928 haar olie en benzine opslagdepot met kantoorgebouw gevestigd. De heer Vingerhoed was destijds dephouder. Ook de Coöperatie "West-Friesland" brandstoffenhandel had hier haar opslag. Het overgebleven braak liggende terrein werd door de voetballende jeugd uit de buurt als speelveld gebruikt. Menig ouder, maar vooral de moeders, hebben niet altijd met een vrolijk gezicht gekeken als hun kind, zwart van het kolengruis-speelveld thuis kwam. We spreken dan over de jaren dertig. Met regelmaat werd door echte tankers, onder andere 'De Putten' van de firma van Ommeren uit Rotterdam, olie en benzine aan de Oude Doelenkade aangevoerd, om

vervolgens middels tankwagens weer verder onder de handelaren te worden gedistribueerd. Niet onvermeld mag blijven Piet Hofman, de parlevinker van de Hoornse haven. Tweemaal per week voer hij met zijn bootje langs de afgemeerde schepen. Op de eerste dag kwam hij 'vragen' en leverde af op de tweede dag. Veelal groente en fruit. Na de oorlog is Piet Hofman een fietsenstalling in de Geldersesteeg begonnen. Hierbij verwierf hij grote bekendheid bij het uitgaanspubliek, zowel in Hoorn als uit de wijde omgeving.

Karperkuil

Uitziende over de Karperkuil vanaf de Otto's brug is het thans moeilijk voor te stellen dat hier tot het begin van de jaren negentig, in het gebied rond de Karperkuil, verschillende bedrijven gevestigd waren. Aan de Binnenluiendijk lag de scheepstimmerwerf van de

Gebr. Kaat. Na de sluiting van de werf in 1931 bleef de scheepshelling liggen. Hiervan hebben de Hoornse beroepsvissers en later ook de watersportvereniging 'Hoorn' vele jaren, voor de onderhoud van hun schepen, dankbaar gebruik gemaakt. Jan Botman vult nog aan: "Naast de helling lagen afgedankte scheepswrakken. Dit scheepskerkhof werd in de volksmond van de vissers 'de miljoenenhoek' genoemd." Met de komst van de Lichtmastenfabriek in 1948 is de helling aan de Karperkuil gesloopt. Anno 1998: Een kleurrijke woningbouwplan op het aanplakbord aan de Binnenluiendijk roept thans de geïnteresseerde koper op tot nieuwbouw van 79

woningen op de oevers van de Karperkuil, onder de welluidende naam 'Oude Sluysje'. Stadsarcheoloog Tosca van der Walle heeft in 1995 geprobeerd aan de hand van opgravingen de vroegere bebouwing in het gebied te reconstrueren. In het Noordhollands Dagblad van woensdag 1 april 1998 staat de maquette afgedrukt van het bouwplan woningencomplex in het

Tot het eind van de jaren zeventig was achter de huizen van het Kleine Oost de houtzagerij van de firma Van Doornik & Zuidweg gevestigd.

gebied Kleine Oost/Zuiderplantsoen. Voor de realisatie van dit plan moeten de brandweerkazerne en sauna worden gesloopt. Voor het gebied rond de Karperkuil betekent dit in de naaste toekomst wederom een ingrijpende wijziging van het stadsbeeld aldaar. Terwijl we net zijn gekomen van de sloop van het bedrijvencomplex LATUCO (LAnd- en TUinbouw

COöperatie), op het thans braak liggend terrein naast de sauna aan het Zuiderplantsoen. Het industriële erfgoed, dat in het begin van de jaren negentig ten gevolge van sloop- en graafwerktuigen, voorgoed naar de 'Hoornse herinneringen' werd verwezen. Vanaf het begin van de oorlog tot enkele jaren daarna had de firma J. Lighthart hier haar steenkolenopslag. Loodsen, kolenbunkers en kraaninstallatie bepaalden het gezicht van dit deel van de Karperkuil. Op de linkeroever van de Karperkuil, gezien vanaf de Otto's brug, was tot het eind van de jaren zeventig gevestigd de houtzagerij van de firma van Doornik & Zuidweg. Sinds 1985 is hier gevestigd de scheeps-(botter)werf van

± 1910. Brugwachter D. Schagen met echtgenote. Dit huisje stond tegenover de Ottobrug op de hoek van de Doelenkade. Het is ± 1930 afgebroken.

Het verdwenen Latuco-complex.

Cees Droste. De verdwenen zoutloods aan het eind van de linkeroever werd door de watersportvereniging 'Hoorn' als winterstalling gebruikt. Tenslotte de Slapershaven: Nu een vaste ligplaats voor woonboten. Voordien hadden de leden van de watersportvereniging 'Hoorn', opgericht in 1932, hier hun ligplaats en op de wal hun kano-botenhuis, dat eveneens als winterstalling gebruikt werd. Naast het toezicht op de brug en sluis aan het Kleine Oost en Otto's brug hield de heer Cornelis Westerbaan tevens toezicht op het botenhuis. Op 1 juli 1940 kreeg hij eervol ontslag, hij is dan 70 jaar. Zijn opvolger is de heer J. Hoekema. Op 4 juli 1940 aanvaardt hij zijn benoeming. Beloning: f 450,- per jaar plus vrij wonen en vrij water, woning Slapershaven 4. De functie van toezicht op het botenhuis wordt door de nieuwe brugwachter overgenomen. De naam Otto's brug, de loopbrug tussen de Slapershaven en het Baatland, zou volgens Abbing ontleend zijn aan een lid van een bekende Hoornse familie, Otto Reynders Hinlopen, in de jaren 1662 tot 1681 (zijn sterfjaar) achtereenvolgens schepen, raad, burgemeester en lid van het College van de Admiraliteit. De thans bestaande draaibrug werd in 1870 aangebracht, omgebouwd vanuit de in de 17de eeuw reeds bestaande vaste brugverbinding. Als dienstdoende brugwachters van de Kleine Oostbrug na 1945 worden door de informanten nog genoemd: Willem Schrale en de (ouwe) Piet Spaans, voordien zand- en grindschipper.

Thuishaven

Het werkschip de klipper 'NOORD-HOLLAND' van Rijkswaterstaat, ten dienste van de visserij-inspectie

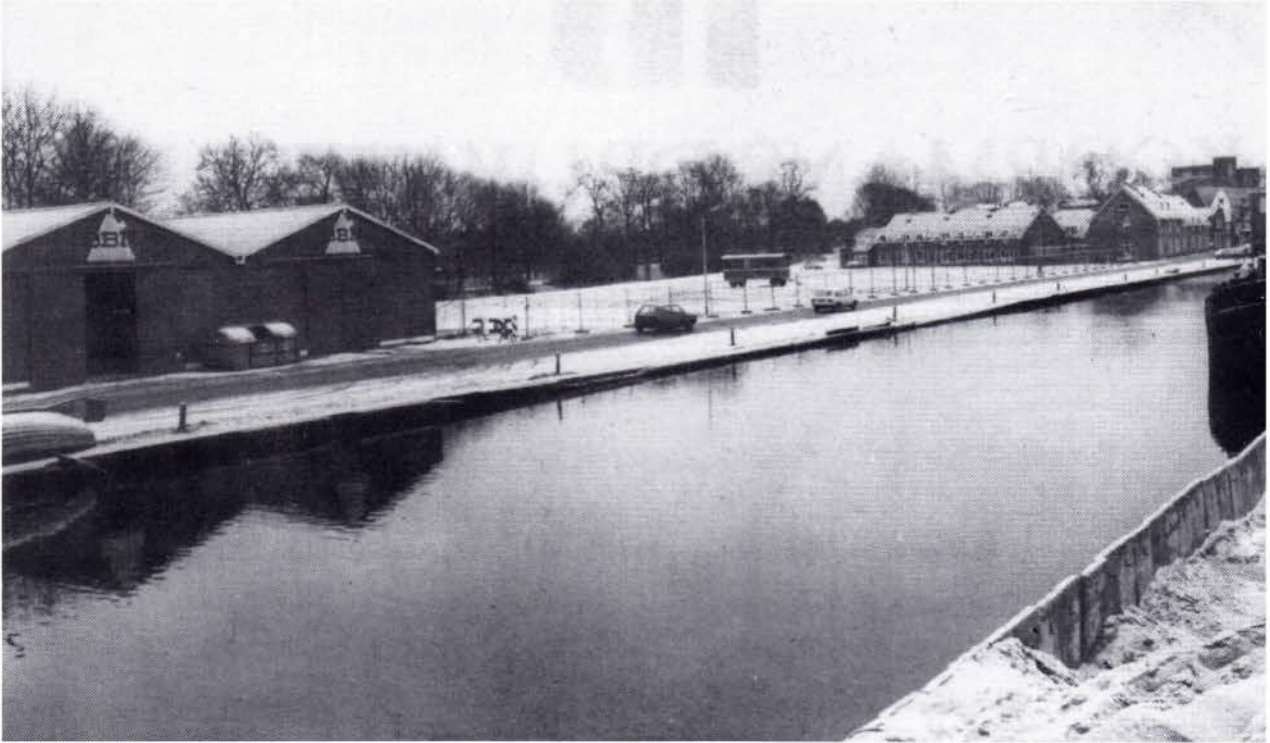
met Hoorn als thuishaven, had aan de Karperkuil een eigen aanlegsteiger. Bemanningsleden uit het 'verre verleden' die nog bij de informanten in het geheugen gegrift zijn, zijn achtereenvolgens de kapiteins: Roel Veen, van der Goot en als laatste Jonker. Verder stuurman Karsten, als matroos/stuurman Piet (P.W.) Olofsen en als dekknechten Dirk de Reus, en Piet Speets. Op 24 september 1944 werden drie vaartuigen door de Ortskommandant te Hoorn gevorderd. De klipper 'NOORD-HOLLAND', het zeilvaartuig 'HOOGAARTS REMCOLINE', in huur bij Rijkswaterstaat voor dienstreizen op het IJsselmeer en de motorvlet 'CARANAN' ten behoeve van het verrichten van peilingen en metingen. Op 30 november 1944 wordt de stoomsleepboot 'EN AVANT VI' gevorderd. Eigenaar was de heer A. Muller. De boot is verhuurd aan de Inspectie der Visscherijen te Amsterdam. Na de oorlog werd de 'NOORD-HOLLAND' in Travemünde aan de Oostzee teruggevonden. Bij terugkeer in Hoorn werd het schip, naast het inspectiewerk, ingezet bij het vinden en bergen van vliegtuigwrakken in het IJsselmeer. Later werd het schip ingericht om water- en bodemonderzoek te verrichten. Op 22 april 1945 werd, om mee te gaan te vissen, nog de 'GONDEL' van Cornelis Machielsen' gevorderd.

De klipper Noord-Holland maakte voor Rijkswaterstraat dienstreizen op het IJsselmeer.

Vollerswaal (Modderbakken)

Zo'n zeventig jaar geleden telde Hoorn al twee bouwmaterialenbedrijven, gevestigd aan weerszijden van het water de 'Vollerswaal'. HHSM noemt op het schiereilandje aan het Jeudje in de jubileumuitgave 'Hoorn, huizen, straten, mensen' in 1927 al de Hoornse bouwmaterialenhandel van de gebroeders Hage. In de latere jaren bij de oud-Horinezen meer bekend als de firma Hage-Dekker. In de zestiger jaren overgenomen door de huidige bekende bouwmaterialenhandel BBN. Na het afgewezen verzoek in 1931 om zich te mogen vestigen op de voormalige scheepswerf aan de Binnenluiendijk en in 1932 (brief 14 juli 1932) wederom afgewezen verzoek voor de vestiging van een

Vollerswaal januari 1975. Links Bouwstoffenhandel Hagen, opslag en werkplaats. Rechts het Watertje.

steen, grind en zand opslagplaats op het terrein hoek Oude Doelenkade/Slapershaven, vestigt de NV W.F. Stoel's bouwmaterialenbedrijf zich op 1 augustus 1932 op twee terreinen aan de andere zijde van de Vollerswaal, de kade tot in 1936 de Modderbakken genaamd. Het eerste terrein lag alwaar vanaf begin jaren vijftig de firma Kwaad wasserij gevestigd was. Voor de komst van de firma Stoel stond op deze plek het militairhospitaal 'de infirmerie' van het Hoornse garnizoen. Na de opheffing in 1922 heeft het gebouw nog tot aan de sloop in 1930 dienst gedaan als huis-

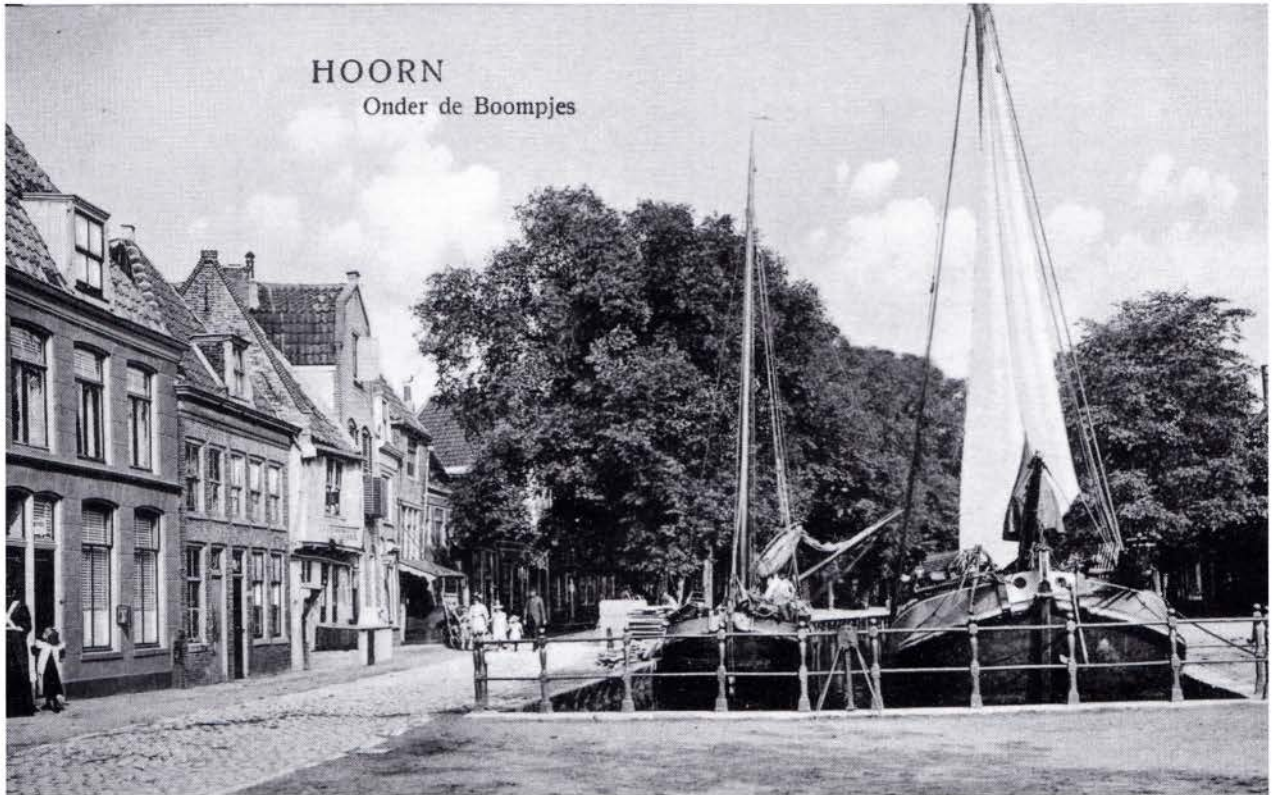
vesting aan arme dakloze gezinnen. De toegang tot het tweede terrein was vanaf het 'Watertje'.

Zand- en grindschippers

De schippers van de zand- en grind aanvoerschepen kwamen, op Gerard Houter met de 'ONRUST' en Klaas Damstra met de 'ZILVERMEEUW' na, geen van allen uit Hoorn. Het schippersgezin woonde veelal aan boord. Vaste schippers, die zowel voor de firma Hagedekker als voor de firma Stoel voeren, waren onder andere: Bas Bastiaanse met het schip 'FLORA' en

*Oude Doelenkade ± 1967.
Rechts de laadinstallatie voor zand en grind van de firma Ooms met schip.
Uiterst rechts de opslaghallen van de Coöperatie West-Friesland Brandstoffenhandel.*

Kade-einde van Onder de Boompjes waar twee tjalken met kernisspullen liggen zoals de zweefmolen en de wafelkraam.

Rokes Ruitenberg met de 'TLJD IS GELD'. Beide families hadden weliswaar Werkendam als wettelijke woonplaats doch lagen met regelmaat in de Vollerswaal. Verder Teunis Wagenburg uit Edam met de 'HOOP DOET LEVEN'. Henk de Jonge uit het Overijsselse Hasselt, de naam van het schip is onbekend. Arie de Waard met zijn zoon Tijmen uit Ouderkerk a/d IJssel met het schip 'DE TALING'. De schippersfamilie Spaans uit Avenhorn voer veelal voor de firma Ooms wegebouw, hoewel later ook voor de beide andere Hoornse bouwmaterialenhandelaren. In afwijking tot de firma Hage-Dekker en de firma Stoel had de firma Ooms haar zand- en grindopslag aan de Oude Doelenkade. Vader Piet Spaans voer met de 'AMBULANT', het schip dat hij na een hartaanval noodgedwongen moest verkopen. Zijn beide zonen Jacob en Gerrit waren eveneens zand- en grindschippers. Jacob Spaans, begonnen als schipper op de 'NIEUWE HOORN', voer later als zelfstandig ondernemend schipper op de 'NOVA VITA'. Op het schip 'de VERANDERING' kwam de tweede zoon Gerrit Spaans, toen zijn vader van dit schip overstapte op de 'AMBULANT'. Zandschipper Simon Kraaijpoel voer met de 'VERTROUWEN'. De zand- en grindschippers waren veelal zelfstandige ondernemers. Metselzand kwam uit de Maas en stopzand uit de zandwinnerij 't Hemeltje. Hoorn, een stad in de overgang. Het geluid van draaiende betonmolens en lossende zand- en grindschepen aan de Vollerswaal is verstomd. Aan de kade ligt nu een enkel vissersbootje afgemeerd. Het

Jeudje, nu nog parkeerterrein, is in afwachting van de toekomstige woningbouw.

Op bezoek

Vaartuigen die zo nu en dan de Hoornse haven aandeden waren de 'STANVRIES' die eigenlijk vanuit Lemmer op Amsterdam voer, maar nog weleens een vrachtje voor Hoorn aan boord had. Aan het Houten Hoofd lagen dikwijls de marine- en opleidingsschepen, zoals de PRINS HENDRIK en de PRINSES JULIANA. Men deed Hoorn aan om de leerlingen met het grote water – het IJsselmeer – te laten kennismaken. De koeboten, die tijdens de voor- en najaarsveemarkt vanuit Friesland vee aan- en afvoerden, meerden hier ook af. De boeren en veehandelaren liepen dan vanaf de haven met hun beesten naar de Veemarkt en het Grote- en Kleine Noord, waar ter plaatse de handel werd gedreven. Het afrekenen gebeurde 'cash' in de café's in de directe omgeving, onder andere bij Jan Pieterszoon Coen, De Roskam en De Keizerskroon. Als men dan weer in de late namiddag vanuit het café bij de boot aankwam, had menige boer die dag, na z'n geslaagde handel, te diep in het glaasje gekeken. De kermis-skuutsjes die beladen met de draaimolens, poffertjeskraam en ander vermaak doorvoeren tot aan de Gedempte Turfhaven, het kadeeinde van Onder de Boompjes. Geachte lezer: Dit artikel is geen heimwee naar het verleden, doch een doorvertel verhaal -een herinnering- aan een voorbij industrieel economisch bedrijf Hoornse havenkwartier.

Geraadpleegde literatuur:

- Braasem (W.A.) en de Ruyter de Wildt (H.O.J.), Hoornse Herinneringen
- Braasem (W.A.) en de Ruyter de Wildt (H.O.J.), Toen Hoorn nog Oud-Hoorn was...
- Dorleijn (Peter), Van Gaand en Staand want
- Fries (W.H.M.), Herinneringen aan Hoorn
- van Gulik (J.J.) en van de Zel (G.), Hoorn in oude ansichten deel 1 en 2
- Jubileumuitgave v/d Stichting Stadsherstel Hoorn en de Vereniging 'Oud Hoorn', Hoorn, huizen, straten, mensen 1982
- Kerkmeijer-de Regt (C.), Hoorn in de verdrinking 1940-1945
- Kok (J.), Stoomtrams rond Hoorn: AWG inv.nr. 118 I 29
- Room (H.J.), Kroniek van Hoorn 1850-1931: AWG inv.nr. 116 D13
- Schrander (Gerard), scriptum: Visserij Hoorn in de jaren 1930-1940
- Spiegel der Zeilvaart jrg.10, nr.3, pag. 37 e.v.: AWG inv.nr. 142 A10
- Stichting Geschiedschrijving Hoorn 1930-1945, "Wij moeten versoberen sprak de minister"
- Vereniging Vrienden v/h Zuiderzeemuseum, Het Peperhuis jrg.1982, Stoomschepen op de Zuiderzee

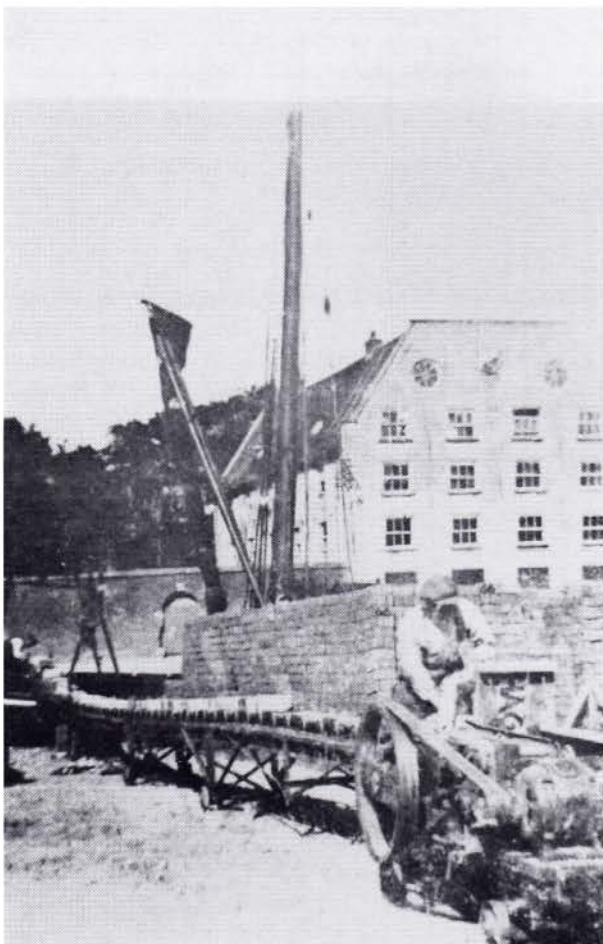

Foto vanaf het Jeudje richting Vollerswaal. Het gebouw is de Infirmerie (zie tekst). Op de voorgrond wordt een turfschip gelost.

- Uitg. Waanders in samenwerking met het Westfries Museum, Ach Lieve Tijd, deel 3 en 4

Kranten:

- Hoornsche Courant 18 april 1854, stoomboot Stad Hoorn
- Hoornsche Courant 22 april 1854, stoomboot Stad Hoorn
- Westfriesch Dagblad 20 mei 1940, haven
- Westfriesch Dagblad 25 mei 1940, haven
- Westfriesch Dagblad 27 mei 1940, haven
- Westfriesch Dagblad 31 mei 1940, haven
- Westfriesch Dagblad 17 mei 1945, Hoornse Boot
- Nieuwe Hoornsche Courant 29 mei 1940, haven
- Nieuwe Hoornsche Courant 31 mei 1940, haven
- Nieuwe Hoornsche Courant 4 juni 1940, haven

Gemeente Archief Hoorn:

- stoombootdienst, notulen 07-02-1854, 28-02-1854: inv.nr.18
- haven versperring, inv.nr. 1940/290
- gevorderd door Duitse bezetter diverse zaken, inv.nr. 1944/272 en 1945/252/54
- aanvoerders van vis over het jaar 1944, inv.nr. 1945/162
- stoombootdienst, vergaderingen: 11-10-1850, 03-12-1850, 14-01-1851, 13-05-1851, 24-01-1854, 07-02-1854, 14-03-1854, 25-03-1854, 06-04-1854.

Oud Hoorn:

- Hoorn in de verdrinking, 1986/2, pag. 50; 1987/4, pag. 129; 1988/1, pag. 29 e.v.; 1988/2, pag. 70 e.v.; 1988/3, pag. 98. Allen betrekking hebbende op de haven in oorlogstijd.
- De Karperkuil en omgeving, 1991/3, pag. 80 e.v.
- De Hoornse schouw HN 20, 1993/1, pag. 7
- J. Ligthart steenkolenhandel, 1994/1, pag. 25
- Hoe Hoorn veranderde, 1994/3, pag. 108
- De opgraving aan de Karperkuil, 1995/3, pag. 113 e.v.
- Met dank aan de informanten:
- Hr. Botman (J.), Binnenluiendijk, Hoorn
- Hr. van Bockxmeer (B.J.), Juniusstraat, Hoorn
- Hr. Broerse (A.), Beatrixlaan, Hoorn
- Hr. Broerse (W.), P. Florisstraat, Hoorn
- Hr. Houter (G.), Mecklenburgstraat, Hoorn
- Hr. Kahlman (A.C.), Speelwagen, Hoorn
- Hr. Karel (Jac.), Hoorn overleden
- Hr. van Kleef (P.J.A.), Dubloen, Hoorn
- Hr. Meijer (K.), Slapershaven, Hoorn
- Hr. de Ridder (J.), overleden, Hoorn
- Hr. Spaans (J.), 's Gravenpolder nabij Goes, Zeeland

Te koop aangeboden door de heer Rob Mantel, Metselaarsstraat 13, 1624 VA Hoorn, tel. 0229-217034.

Kwartaalbladen Oud Hoorn jaargang 1983 t/m 1986, ingebonden. Prijs n.o.t.k.

Feestelijke opening Oost-Indisch Pakhuis

A.G.F. van Weel

De Open Monumentendag van dit jaar is voor de vereniging een heel bijzondere dag geworden. Hoorns wethouder van cultuur en monumentenzorg mr J.Th.J. Schaper opende die dag officieel het verenigingsgebouw van Oud Hoorn: Het Oost-Indisch Pakhuis.

De dag begon met klaroengeschal van leden van de Hoornse Brassband (zie foto 1). Vanuit zes vensters brachten zij het toegestroomde publiek een aubade die klonk als een klok. Daarna heette voorzitter Ton van Weel alle aanwezigen hartelijk welkom op deze feestelijke gebeurtenis. Hij bedankte de zeer velen zonder wiens hulp dit prachtige onderkomen er nooit was gekomen. "Dit gebouw betekent de start van een nieuwe fase in het leven van onze dierbare vereniging". Hij dankte achtereenvolgens:

- de gemeente Hoorn en speciaal de wethouder van monumentenzorg die zorgde voor een uitstekende locatie voor een draaglijke prijs;
- architectenbureau Rietvink uit Purmerend die belangeloos zijn creativiteit investeerde in de interieurontwerpen;
- bouwbedrijf Hoorn 80 en speciaal de heer Kaptein die vele onwelkome verrassingen vindingrijk oploste en een aparte maat binnendeur schonk;
- schildersbedrijf Polman met de heer Appelman aan het hoofd die het gebouw zowel van binnen als van buiten glansrijk in de verf stak;
- Electra De Best met de heer Jan Oorthuys die moe-

deloos moet zijn geworden van de precisie waarmee Oud Hoorns interieurverzorger Rudy Kleintjes de verlichting aangebracht wilde hebben;

- Schermer b.v. met de heer Reus die voor een scherpe prijs de nieuwe c.v.-installatie aanbracht;
- Fred Dijkma die als vrijwilliger wekenlang toezicht hield op de verbouwwerkzaamheden;

en toen trok een hele batterij vrijwilligers het gebouw in om de muren te sauzen, de verhuizing ter hand te nemen en de inrichting te verzorgen: Ben Dijkman, Toon van Diepen, Herman Freesen, Ron Oudt, Huub Ursem, Patrick van Velsen, Margret Wagenaar, Ben van Tartwijk, Bart Westmeijer, Frans van Velsum, Diana van den Hoogen, Willy en Piet Mantel, Henk Overbeek, Tosca van der Walle, Els Eberlé: fantastisch werk leverden zij, vaak op rottige tijden en onder niet eenvoudige omstandigheden: de ladderwagen van de brandweer moest er zelfs aan te pas komen.

Vele genoemde vrijwilligers, aangevuld met vrijwilligers die zich op andere terreinen verdienstelijk maken (zie foto 2), staken in het zeventiende eeuws-kostuum van de "Heren Zeventien", de bewindhebbers van de VOC. Dit hoofdbestuur wilde niet ontbreken bij de transformatie van één van zijn pakhuizen.

De voorzitter bedankte vervolgens de bovenbuurvrouw voor haar grote incasseringsvermogen gedurende de afgelopen maanden; een fleurige ruiker was

haar deel. Ook Willy en Piet Mantel werden extra in het zonnetje gezet: zij vormden de afgelopen tijd het altijd aanwezige koppel voor de bouwvakkers, de schilders, de leveranciers, de nieuwgierigen. Zij ontvingen bloemen en een recente Oud Hoorn-uitgave. "Vandaag dragen zij hun taak over aan de twee gastvrouwen die vanaf volgende week dit pand zullen bemensen op de dinsdag, de donderdag en de zaterdag: Diana van den Hoogen en Joke van Tartwijk". Bravo!

Als laatste groep dankte de voorzitter ten overstaan van het talrijke publiek de financiële begunstigers waarvan gelukkig veel vertegenwoordigers aanwezig waren.

Hierna overhandigde Hieke Stapel, lid van het Comité Open Monumentendag Hoorn, de officiële OMD-vlag aan de vereniging. Deze werd onmiddellijk aan de voorgevel opgehangen.

Eén van de Heren Zeventien, Herman Freesen, sprak vervolgens een kort woord: "Gij dames en heren van Oud Hoorn, beheerders en toezichthouders over al wat sinds de 14e eeuw is gebouwd, wij, de Heren Zeventien, willen u feliciteren. Dit pakhuis van de VOC is nu in goede handen gekomen waarmee u, als vereniging, zich nog beter kunt profileren. Wij, de Heren Zeventien, hebben als vrijwilliger met plezier in dit pand gewerkt en hopen dat hiermee de kosten binnen de raming zijn gebleven. Ik dank u voor uw aandacht". Daarna overhandigde hij het nog te ondertekenen gebruikerscontract aan de voorzitter (foto 3).

Wethouder Jaap Schaper zei het een eer te vinden om deze morgen in één keer het startsein te mogen geven voor drie 'monumentale' gebeurtenissen: de start van de Open Monumentendag 1998, de ingebruikneming van het Oost-Indisch Pakhuis door de Vereniging Oud Hoorn en de opening van de tentoonstelling: "Oud Hoorn boven en onder de grond" in de expositieruimte van het nieuwe verenigingsgebouw. Hij was onder de indruk van de resultaten van alle inspanningen van

de afgelopen maanden en bewonderde met veel waardering de zojuist ingerichte expositie. Bij de overhandiging van het boekwerkje 'Het staat op straat' herinnerde de wethouder de omstanders aan de rol die de vereniging heeft gekregen bij het veranderen van het straatmeubilair in de binnenstad. Dat meubilair is soms een ratjetoe maar zal onder invloed van de werkgroep Micromilieu, die onder leiding staat van bestuurslid Pim van der Waal, verbeteringen ondergaan. 'Het college van B & W heeft onlangs besloten om Oud Hoorn hierin een sturende functie te geven', aldus Schaper. Zijn woorden werden vervolgens kracht bijgezet door de musicale klanken van de Hoornse Brassband.

Nadat wethouder en voorzitter door een erehaag van zwaarden van de Heren Zeventien het nieuwe pand hadden betrokken, namen zij allen plaats in de vergaerruimte op de eerste verdieping. Daar vond een kleine plechtigheid plaats. Onder het toezien van de Heren Zeventien tekenden de gemeente en de vereniging daar het contract voor het gebruik van het pand. Oud Hoorn kreeg op dat moment voor onbepaalde tijd het gebruiksrecht van het pand Onder de Boompjes 22. Zij is daar de gemeente dankbaar voor.

Die hele zaterdag bezochten honderden belangstellenden het pand. De koffie met koek was nauwelijks aan te slepen. Pas tegen zessen konden de beheerders met een goed gevoel de grote toegangsdeur achter zich sluiten.

H.W. Saaltink

Afb. 1. Kleine Noord 1968. Tweede van links de winkel van de droge Schermer.

Het was een zeer plezierige ervaring na mijn noodkrenten in de vorige nummers van ons blad zoveel reacties en foto's van allerlei bezorgde lezers te ontvangen. Deze rubriek laat blijkbaar een stukje van het Hoornse verleden zien, dat een belangrijk deel van onze lezers niet graag mist. Ik hoop er nog lang mee te kunnen doorgaan.

Nieuw materiaal en promotie

Nieuw fotomateriaal ontving ik van de dames B. Allis-Fok uit Wieringerwerf, J.A. Chün-Selie uit Bennebroek en W.J. Mantel uit de Schout. Verder van de heren J.W.I. Entius van het Achterom en John Lamers uit de Nassau Dillenburgstraat. Brieven waren er van de dames A.B. van Rossèm de Boer uit Bilthoven en W.J. Schulte uit de St. Jozefstraat en van de heren J.W.I. Entius van het

Afb. 2. Uitstapje school 3 uit Hoorn naar Bergen 21 juli 1930.

Achterom en H. Schermer uit Amsterdam. De heer Kaldenbach van het Breed gaf me nog wat telefonische informatie door. Alle inzenders hartelijk dank.

Allereerst de brieven. Mevr. Van Rossèm bestrijdt nog een keer mijn mening, dat haar grootvader, Jan Daniël de Boer niet heeft kunnen promoveren aan de de Klinische School in Hoorn, omdat een promotie alleen aan een universiteit mogelijk was (O.H. jrg. 19, blz. 41). Er zijn twee mogelijkheden. Haar grootvader is gepromoveerd, maar dan niet in Hoorn, of hij heeft een speciaal examen afgelegd aan de Klinische Hogeschool die indertijd in Hoorn in de Muntstraat gevestigd was, maar dat noemt men doorgaans geen promotie. Zij gaat op zoek naar de bul van haar grootvader. Tot het moment waarop die gevonden wordt, wil ik niet meer hierover discussiëren.

St. Vincentius en een grutterij

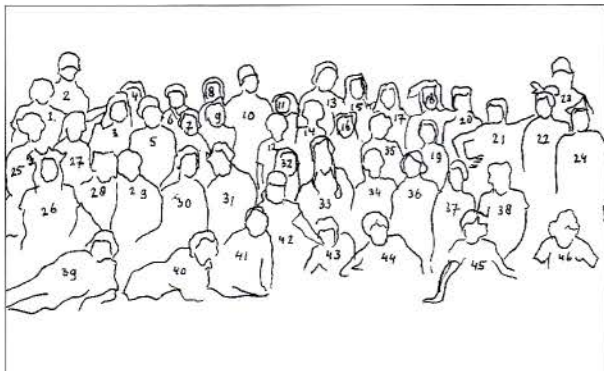
De heer Entius verschaft ons nog wat correcties en informatie bij zijn reeds zeer rijk gedocumenteerde foto van de St. Vincentiusvereniging (O.H. jrg. 20, blz. 117-119). Deken Van der Meer (4) droeg als ere-kanunnik wel degelijk een paarse toog. Wellicht werd een (ere)kanunnik in deze gelijk gesteld met een bisschop. Ik merk, dat ik mijn kennis van liturgische gewaden eens moet opfris-

Afb. 3. Schets van uitstapje school 3.

Afb. 4. Uitstapje christelijke meisjesvereniging.

Afb. 5. Schets bij uitstapje christelijke meisjesvereniging.

sen. Jan van Oostrom (10) is nog in leven en woont in Berkhout. Kees Schneiders werd niet via zijn moeder maar via zijn echtgenote, mevr. E. Knödger, in de firma Tromm opgenomen. Het familiebedrijf waar Jac. van Diepen (13) deel van uit ging maken, heette Hecker-Joris of Joris-Hecker. (De officiële naam van deze zaak is Hecker. HWS.) Voordat Jan Kieft (14) een modezaak op de hoek van de Nieuwsteeg en de Gouw begon, zat daar S.I. de Vries. (Dat was overigens geen katholieke maar een joodse onderneming. HWS.) Ben Ebbelaar was filiaalhouder van de vleesfabriek

Afb. 6. Volksdansgroep.

van Rein Groot, na de Tweede Wereldoorlog gevestigd in het blok Nieuwe Noord - Duinsteeg - Ramen. De wasserij van Vincent(!) Entius (3) en Ger Schouten was gevestigd Achterom 75-77-79. Het bedrijf begon op nr. 81, dat na onnummering nr. 77 kreeg. Na deze "wie is wie in de Hoornse middenstand" gaf de heer Entius nog een interessante en gedetailleerde uiteenzetting over de St. Vincentiusvereniging. Die kan ik helaas niet opnemen. We moeten ons in deze rubriek beperken tot personen in de Hoornse samenleving en wat er voor een goed begrip van de Vincentius vereniging nodig is, heb ik de vorige keer al verteld.

De heer H. Schermer herkende zijn twee grootvaders op de St. Vincentiusfoto van 1913 (O.H. jrg. 20, blz. 116). Geheel links staat de vader van zijn moeder, B.H. Welkers en de tweede van rechts is de vader van zijn

Afb. 7. Fam. Polman en personeelsleden schildersbedrijf Polman.

vader, de grutter W.J. Schermer, in de wandeling de droge Schermer genoemd. Het bedrijf van de droge Schermer was niet gevestigd op Kleine Noord 35-37 maar in de panden Dubbele Buurt 42 (de grutterij), Kleine Noord 45 (de winkel met het woonhuis) en Kleine Noord 42 (pakhuis). De huizen lagen in elkaars verlengde, de nummers 42 en 45 aan weerszijden van het Kleine Noord. De fout is ontstaan, doordat ik van de toestand omstreeks 1960 ben uitgegaan en de grutter de genoemde panden aan het begin van de eeuw in gebruik had. Bovendien staat in het boek *Hoorn, huizen, straten, mensen* bij het pand Dubbele Buurt 42 *distilleerderij*. Dit moet volgens de heer Schermer *grutterij of levensmiddelen-groothandel* zijn.

Wij kunnen hem antwoorden, dat de geveltekeningen met onderschriften in *HHSM* de toestand van ca. 1942 weergeven. Dit geldt dus ook voor de vermelding *als 44 (=bergplaats wijnhandel)* bij het pand Kleine Noord 42. Met enige spijt in zijn stem merkt hij ook nog op, dat de grutterij, die meer dan honderd jaar duidelijk aanwezig was in Hoorn, nu vergeten schijnt te zijn.

Hij vraagt zich af, of men nog wel weet, wat een grutter is. Handelaar in gort, meel, bonen en erwten, zegt de lezer van nu dan, een vorm van kleinbedrijf die met de opkomst van de supermarkt verdwenen is. Om te laten zien, wat voor moois er op het Kleine Noord in de laatste 30 jaar verdwenen is, sloot Schermer nog een foto in bij zijn brief in uit 1968.

Daarop is voormalige grutterswinkel op nr. 45 aan het

kleine Noord te zien met zijn typische Bleys-gevel (afb. 1).

Nog meer Vincentianen

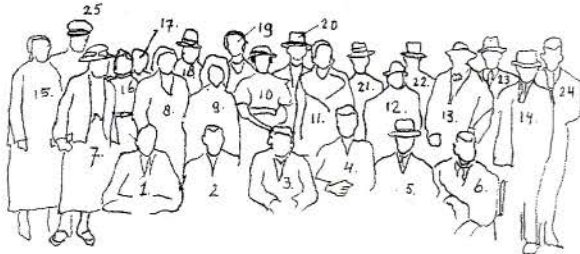
Sint Vincentius à Paulo heeft nog meer herinneringen opgeroepen. Mevr. Schulte schrijft me, dat het linker vaandel op de foto van de vereniging uit 1963 gemaakt is door de naaldkunstnares Cécile Dreesman. Het stelt de Vlucht naar Egypte voor en is waarschijnlijk aangekocht met steun van deken Van der Wiel bij het 75-jarig bestaan van de vereniging in 1938. Nr. 1 op de foto is niet Simon Keet, maar H. Conijn, drogist op de Gedempte Turfhaven en later aan de Liornestraat. (Voor zover ik weet, zit Conijn nog steeds op de Gedempte Turfhaven. HWS.) Ook van deze zijde werd me verzekerd, dat de toog van deken Van der Meer (4) paars was. Ook zijn sjerp was paars. Niet de toog maar de sjerp zou de deken overhandigd zijn bij zijn benoeming tot ere-kanunnik van het Haarlems kapittel ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de St. Vincentius-vereniging. Kees Bouchier (5) was voorzitter van de vereniging en ontving bij het 100-jarig bestaan een pauselijke onderscheiding. De onbekende kapelaan (6) is J.W.M. Levelt, kapelaan in Hoorn van 1960 tot 1964. In het laatstgenoemde jaar verwisselde hij Hoorn voor Amsterdam, waar hij conrector van het O.L. Vrouwengasthuis werd. Nr. 7 op de foto is niet Van Kleef maar J.W.H. (Wenceslaus) Rupert, die een meubelzaak had aan het Grote Noord op nr. 47 (nu Intertoys Speelgoed). Nr. 16 is inderdaad Karel

Snijdewind die bij de groothandel in lederwaren van Kaldenbach werkte. Deze mededeling werd ook nog eens bevestigd door de heer Kaldenbach van het Breed. Nr. 17 is niet Ben van Meel maar zijn vader Frans.

Herhalingen

Dan de nieuwe foto's. Ik begin met een paar herhalingen. Als eerste een klassefoto die ik al eens heb laten zien in het sept. nummer van 1997 (afb. 2). Er zijn geen reacties op gekomen, maar ik wil graag de naam van de eigenaar of eigenaresse weten, die vergeten heeft zijn of haar naam aan de begeleidende brief toe te voegen. Ik zou graag de opname aan zijn rechtmatige eigenaar of eigenaresse terugsturen. Op de lei in het midden van de groep staat, dat het hier gaat om het uitstapje naar

Afb. 9. Schets bij uitstapje van proefzuivelboerderij.

Afb. 8. Personeel proefzuivelboerderij tijdens uitstapje op Schiphol.

Bergen op 21 juli 1930 van school 3 uit Hoorn. Het lijkt me, dat er toch nog wel een kwieke tachtiger onder onze leden is, die hier nog iemand van zijn of haar klasgenoten terugvindt en mij dat wil laten weten. Ter verduidelijking voeg ik er een schetsje met genummerd figuren aan toe (afb. 3). Ik wacht het af.

De volgende is een foto die ik ook al eens eerder plaatste, namelijk in het juni-nummer van 1997 (OH, jrg 19, blz. 93). Er bleek een lijst met namen bij te horen die eerder over het hoofd werd gezien. De foto (afb. 4) is afkomstig van mev. Menzo-de Best uit Enschede. Waarschijnlijk is het de Christelijke Meisjesvereniging Rehoboth op een uitstapje in 1928 of '29. Ook hier een schets met genummerde figuren (afb. 5). Bekend zijn nu: 10. Mevr. Bossert. 23. Pietje Bakker(?). 26. Keetje van der Zel. 27. Jannetje de Best, de inzendster. 35. Riek Brouwer. 37. en 38. Zusjes Som.

Volksdancers en schilders

Dan nu het echt nieuwe materiaal. Voor het eerst sinds wat langere tijd verkeer ik in de prettige situatie dat ik weer kan kiezen. Laten de eigenaars van niet geplaatste foto's niet teleurgesteld zijn. Ik let niet in de eerste plaats op kwaliteit, maar probeer altijd een zo gevarieerd mogelijk programma samen te stellen.

Ik begin met wat we vroeger een kiekje noemden, een klein fotootje van 9 bij 6 cm, gemaakt met een eenvoudig boxje (afb. 6). Het werd me al een hele tijd geleden toegestuurd door mev. V.d. Storm-Stumpel in Bussum. Het

Afb. 10. Geslaagde eindexamen kandidaten R.K. Mulo, ca. 1920.

is een volksdansgroep ergens in een weiland. De achterste, staande rij links van links naar rechts: 1. Ans Stumpel met haar arm om 2. een onbekende. 3. Marie Rupert. 4. Emi Vorstman, de leidster uit Haarlem. 5. Een onbekend nieuwsgierig jongetje in een matrozenpak. Zittend op de voorgrond v.l.n.r. 6. Marie Hermes. 7. Een uit Haarlem meegenomen onbekend jongetje. 8. Jeanne Droog. 9. Carolien Nuyten. 10. Leni Stumpel. 11. Leen v.d. Berg. Van U graag de naam van de enige onbekende volksdanser.

Daarna volgt de familie Polman (afb. 7) samen met het personeel vóór hun schildersbedrijf op de foto gezet. De foto lijkt gemaakt ter gelegenheid van een jubileum. Een genummerde schets geef ik u niet, daarvoor staan deze mensen te keurig in de rij. Nummer 1 is de eenzame figuur links achter, daarvoor een rij van acht in witte schilderoveralls, dan een rij van vijf in wit en zwart en daar weer voor een zittende rij van vijf in hun zondags pak. De enige bekende is de vierde van links op de achterste rij met sigaret, namelijk Dries Selie.

Schiphol en katholieke MULO

Van mevr. Allis-Fok kreeg ik een prachtige opname (afb. 8) toegestuurd van het soort personeelsuitstapje naar Schiphol zoals die 60 jaar geleden gebruikelijk waren. Het was lang voor de tijd van de geluidsoverlast en de uitbreidingsplannen van onze nationale luchthaven. Er werd meer verdiend aan toeristen die zich voor de nog schaarse vliegtuigen lieten fotograferen dan aan de wei-

nige rijken die zich door de lucht naar exotische streken haastten.

Hier zijn de personeelsleden van de proefzuivelboerderij aan het Keern te zien, die op hun jaarlijks reisje een plaatje van zich lieten maken voor een echt vliegtuig. De namen volgens de nummering van het schetsje (afb. 9): 1. W. Peetoom. 2. F. Fok. 3. W. Engels (?). 4. Onbekend. 5. Onbekend. 6. F. Gerritse. 7. Onbekend. 8. Mevr. G.Fok. 9. Mevr. Gerritse. 10. Onbekend. 11. Mevr. Beemsterboer. 12. Onbekend. 13. Mevr. Roele. 14. Roele. 15. Onbekend. 16. Onbekend. 17. Onbekend. 18. Pijper (bedrijfsleider). 19. Mevr. Pijper. 20. Hovenier(?). 21. Hoekstra. 22. Onbekend. 23. Beemsterboer. 24. Onbekend. 25. Onbekende piloot. (Waarschijnlijk toegevoegd als decoratie.) Van u graag de namen van de onbekenden.

Tenslotte nog een foto (afb. 10) die ik van John Lamers van de Nassau Dillenburgerstraat ontving. Volgens zijn opgave moet het een van de eerste eindexamenklassen van de katholieke Mulo Onder de Boompjes zijn. De katholieke school voor Meer Uitgebreid Lager Onderwijs in Hoorn werd opgericht in 1917, het schooltype bestaat al sinds de invoering van de onderwijswet van 1857. Op de achterzijde van de foto is vaag het in potlood geschreven jaartal 1923 te lezen, volgens de heer Lamers is de opname gedateerd 1921. Naar de stenen bekleding van de dijk te oordelen lijkt me de opname gemaakt te zijn tegen de Westerdijk en niet Achter de Vest. Graag van u de namen, waarvan er geen bekend is.

Foto 1.

Het hoofd van Jan Pieterszoon Coen. Ooit was hij Gouverneur-generaal voor de V.O.C. in Indie. Het standbeeld van Jan Pieterszoon Coen op de Rode Steen werd op het eind van de vorige eeuw, om precies te zijn op 30 mei 1893, onthuld. Ik citeer nu 'Hoorntse Herinneringen' uitgegeven in 1972 en geschreven door de heren W.A. Braasem en H.O.J. de Ruyter de Wildt: 'Voor de plechtigheid waren op de Rodesteen vier tribunes opgericht: tegenover het beeld verrees een tent voor de autoriteiten, rechts en links tribunes voor genodigden uit de burgerij en achter het beeld een muziektent waar de bataljonskapel van het Hoorntse garnizoen de feestmuziek deed schallen.' En: 'Voor de kust lagen gepavoiseerde marinevaartuigen die bij de onthulling saluutschoten lieten klinken.'

In die tijd was het nog heel gewoon dat de daden van de in onze stad opgegroeide 'held' werden geromantiseerd.

De rooms-katholieke staatsman Dr. J.A.M. Schaapman sprak de feestrede uit, terwijl professor F. Leenhoff, de beeldhouwer, beloond werd met het ridderkruis van de Orde van de Nederlandse Leeuw. Verder waren aanwezig de ministers van Binnenlandse Zaken, van Marine, van Waterstaat en de minister van Koloniën Mr. W.K. Baron van Dedem, die daarvoor burgemeester van Hoorn was geweest. Er werd feest gevierd in de stad.

Alleen de Nieuwe Rotterdammer had kritiek op het beeld, zo staat ook in Hoorntse Herinneringen te lezen. Het beeld werd te zwierig bevonden, te teatraal. Niet stoer genoeg. Bovendien fonkelde het lichtgele brons nog teveel.

Gelukkig staat de man er nu flink verweerd bij. Maar er zijn mensen in Hoorn die hem graag helemaal weg willen hebben.

Foto 2

Het betreft hier het borstbeeld van de heer Elias Koster, geplaatst op een sokkel op de hoek van de Veemarkt en de Noorderstraat. Elias Koster heeft zich in de eerste

helte van deze eeuw ingezet om het vee in West-Friesland te verbeteren. En dat was natuurlijk goed te merken op de veemarkten, die in Hoorn, als hoofdplaats van West-Friesland, gehouden werden.

Foto 3.

De kop van het in het Noorderplantsoen staande borststuk van Johan Messchaert, geboren op 22 augustus 1857 in het huis Breed 26. Zijn ouders dreven daar een winkel in gereedschappen en ijzerwaren. Aan het eind van de negentiende eeuw vierde deze man triomfen als concertzanger in binnen- en buitenland. Hij liet zich daar goed voor betalen, maar voor een optreden in zijn geboorteplaats Hoorn vroeg hij slechts honderdvijftig gulden! (bron: Toen Hoorn nog Oud Hoorn was)

Foto 4

Het weesmeisje met de bijbel onder de arm bevindt zich in de tuin van het West-Fries Museum, te zien door het hek vanuit de Proostensteeg. Er hoort ook een weesjongen bij. Hij staat een eindje verderop tegen de muur. Beide beelden zijn een aantal jaren geleden verhuisd van de Weeshuistuin naar de Museumtuin.

Toen Stichting De Achterstraat in jaren '90 niet alleen de Mariakapel maar ook de Weeshuistuin tot haar beschikking kreeg, heeft de Gemeente de beelden laten overbrengen.

Foto 5.

Zo'n ondersteuning in de vorm van een mannenfiguur wordt in de bouwkunst een Atlant genoemd. In dit geval wordt het balkon van het Foreestenhuis, Grote Oost 43, ondersteund.

Er kwamen negen oplossingen binnen van: Arnold de Wolff, Ciel en Gerard Lampe, J.Baart, J.C.Waard-Opmeer, M.C.Mes, fam. Semler, Rob Mantel, J.Lakeman en Rik Singer.

De winnaar is geworden: de fam. Semler.

En dan nu de nieuwe foto's. Ze zijn alle vijf van de hand van onze pen-

ningmeester W.L. v.d. Waal, die op zijn strooptochten door de stad ook nog weleens wat vreemds tegenkomt. De afgebeelde plekjes en onderdelen zijn weer met enig uithoudingsvermogen wel te vinden.

Foto 1:

Deze twee vensters zien er nu wat verwaarloosd uit, maar oorspronkelijk zijn ze aangebracht ter versiering van een gebouw waarin het niet goed toeven was. De andere vensters van dit pand hebben een meer functioneel hekwerk in het kozijn.

Foto 2:

Nog twee raampjes met een ijzeren bescherming. Achter deze deuren was het wel goed toeven, tenminste als je van een slokje hield.

Foto 3:

Twee merkwaardige luikjes in een gevel. Achter dit geveltje heeft een steeg gezeten, behorend bij het rechterhuis. U kunt één en ander vinden als u vanuit de stad naar Hoorn Noord fietst of loopt. Maar blijf wel in de binnenstad! Steek voorzichtig over bij een drukke T-kruising!

Foto 4:

Weer luiken. Nu een stuk groter en ook laag bij de grond geplaatst. Ze behoren bij een kelder onder een dubbel woonhuis in het havengebied. Een van de huizen is zelfs burgemeestershuis geweest.

Foto 5:

Moelijk te vinden, maar wel te zien vanaf desteeg. De bedoelde steeg loopt rechts. Het rechterpand is veel ouder dan het linkerpand. Ze behoren beide aan dezelfde eigenaar die nu, met de 'vut' zijnde, nog steeds een begenadigd meubelmaker en smid is. Het pand staat wat achteraf en is tegenwoordig geen werkplaats meer, maar een woonhuis.

Zo, veel plezier met het zoeken en de oplossingen graag voor 1 februari naar Femke Uiterwijk, Grote Oost 98-100, 1621 BZ Hoorn. Ik ben benieuwd, zoals altijd.

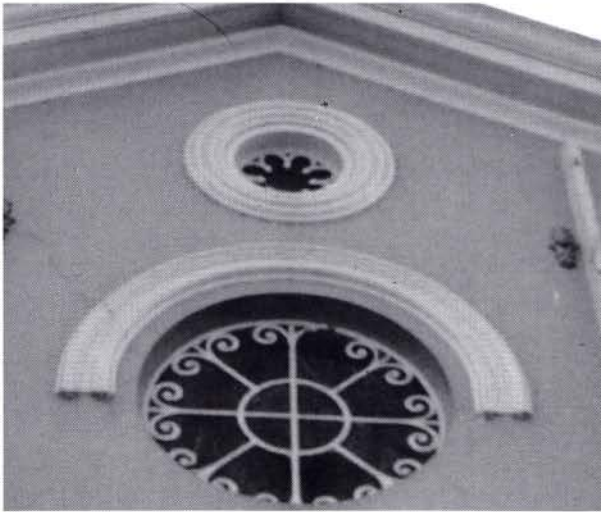

Foto 1

Foto 2

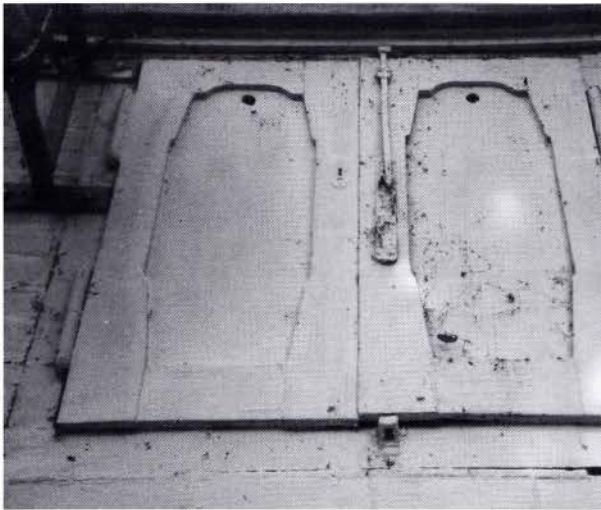

Foto 3

Foto 4

Foto 5

GEZOCHT:

Iemand die gegevens heeft van de oude glas-in-loodramen uit de voormalige kapel van het oude St. Jans Gasthuis aan de Koepoortsweg van 1934. (Twee ramen zijn momenteel geplaatst in Lindendael, dat op dezelfde plek is gebouwd.) T.b.v. restauratie zijn enkele detail-gegevens nodig. Inlichtingen: 0229-216429.

Het gaat om belangrijke details betreffende gebrandschilderde tekst: Naam en Woonplaats van de ontwerper/maker van het raam. Dus: Heel essentieel!

Intensief en uitvoerig speurwerk hebben tot nog toe niets opgeleverd. Als er nu niet wordt gereageerd, zijn deze gegevens mogelijk voor altijd verloren.

De fietsenmaker van het Grote Oost

Lou Zwarekant die met een eigen rijwiel kwam

Herman Lansdaal

Als Oud Hoorn een oude foto uit deze eeuw in handen krijgt is dat altijd spekkie voor het bekkie. Vooral als aan zo'n foto een verhaaltje vastzit van een man die in de binnenstad aardig bekend was. Zoals Lou Zwarekant van het Grote Oost, de fietsenmaker van toen. Zie hem staan als jonge zakenman in de deuropening van zijn pakhuisje Grote Oost 48, waar Lou begon toen ie 25 jaar was.

Lou Zwarekant in de deur van Grote Oost 48.
Foto 1922.

Zwarekant (1896) was Medemblicker, werkte eerst in de kistenfabriek aan de Zoutkeetsteeg, waar nu de brandweerkazerne staat en werd daarna chauffeur bij rijwielhandel Böckman aan het Kleine Noord. In die functie vervoerde Zwarekant ook het bekende toneelgezelschap De Wilsons naar vele optredens in West-Friesland. Lou begon in een pakhuisje Grote Oost 48, dat hij huurde van de firma Edel en Thies. Hij repareerde rijwielen, motoren en naaimachines. De zaken gingen zo goed dat Zwarekant de kans kreeg het pand van kruidenier Posthuma (Grote Oost 59) aan de overkant te kopen. Dat gebeurde op 11 oktober 1928.

Posthuma zelf ging naar het Grote Oost 23, waar diens zoon de zaak nog tot in de jaren '90 voortzette.

In zijn nieuwe winkel voegde Zwarekant aan de reparaties ook de verkoop van eerst de zwarte rijwielen van Simplex, Burgers en Sparta toe, later tal van fietsen in kleur. Zwarekant kwam zelfs met een fiets onder zijn eigen naam op de markt, het toen welbekende en kwalitatief goede L.Z.H.-rijwiel. De omzet ervan was behoorlijk. Toen al liet Zwarekant folders in Hoorn en omgeving als reclame bezorgen. Een bekende slagzin uit die tijd: "Vrouw geef mij mijn jasje en mijn geruite pet eens aan. Ik ga direct naar Zwarekant en haal daar een L.Z.H.-rijwiel vandaan".

In 1929 liet hij ook nog een benzinepomp (Texaco) voor zijn winkel plaatsen, tot 1949 met handbediening, daarna vervangen door een elektrische pomp. De taxionderne-

HET SNELSTE RIJWIEL WINT!

TOPSNELHEID
is er te behalen op zo'n
lichtlopend rijwiel van

L. Zwarekant

Grote Oost 59
Telefoon 4384
HOORN

ming die hij ook nog heeft gehad was geen lang leven beschoren. In 1931 werd de voorgevel verbouwd. In het pand is nu al jaren kapperszaak Tiffany gevestigd.

Zwarekant was een veelzijdig figuur. In de jaren '37-'39 was hij een van de eersten bij wie je je stem op de grammofoonplaat kon vastleggen. Die platen werden in een elektrische oven gehard. Zo'n plaat (brief) werd in die tijd naar mensen in het buitenland gestuurd, Kerstmis en Nieuwjaar bijvoorbeeld.

Zwarekant deed ook in speelautomaten (gokkasten), die gekocht werden in Landsmeer en Amsterdam. Ze werden uitgezet bij kappers, sigarenwinkels en in café's, in Hoorn onder andere bij kapper Klaas Vis (Grote Oost 18) en in sigarenzaak Jac. van Doorn, Grote Oost 37. Wie door het kopen van munten daarbij het hoogste aantal punten wist te behalen kon daarbij in een maand een complete fietslamp cadeau krijgen...

Zwarekant stopte in 1955 om gezondheidsredenen met zijn winkel. Twee jaar later, net 60 jaar, overleed hij. Gerard van Vliet (nu Drieboomlaan) had toen zijn zaak overgenomen.

Andere fietsenmakers uit de tijd van Zwarekant waren De Reus, Kleine Noord, Muller, Grote Noord, Ekkel, Onder de Boompjes, Basjes, Veemarkt en Böckman, Kleine Noord, De Rie, Nieuwland, Salm en Holthuis, Kleine Noord, Wormsbecher, Havensteeg, Swinkels, Italiaanse Zeedijk, Freek Muller en De Haan, Grote Noord.

In 1928 verhuisde Lou Zwarekant naar Grote Oost 59.

Zoolang de voorraad strekt.

Zoolang de voorraad strekt.

GEEN OMZETBELASTING

maar groter omzet en kleiner winst is ons parool! Ook u kunt hiervan profiteren, daar wij ons welbekend L. Z. H. Rijwiel zóó laag geprijsd hebben dat het thans in ieders bereik is, dus ook voor U.

Nu behoeft u ook geen minderwaardig rijwiel meer te kopen wat u enkele centen minder zal kosten, maar naderhand veel te duur zal blijken te zijn.

Dus als u van plan bent een rijwiel te gaan kopen Kom dan eerst eens bij Zwarekant aan loopen. Want dit is zeker en gewis Dat er buiten hem, voor dit geld, geen beter is. En als u dat heeft gezien Koopt u er wel twee misschien.

De prijs van dit goede, welbekend staande L. Z. H. Rijwiel is f 36.00

gemonteerd met de volgende onderdelen: prima banden, prima kettingkast, terugtraprem, prima ketting, prima moffel rood/goud gebiest, koperen bel, zwart celluloid stuur, buisbagagedrager met standaard, seinlicht, tasch, sleutel, oliekan en daarbij nog zwaar zadel met hangveeren en 4-deelige celluloid jasbeschermer.

Dit alles voor den laaggestelden prijs van F 36,00.

Komt, ziet en overtuigt u zonder eenige verplichting.

Onthoud U alleen dit adres:

**L. ZWAREKANT
GROOTE OOST 59 - HOORN**

want daar kunt u het L. Z. H. Rijwiel bekomen.

Tevens Eerste klas Reparatie-Inrichting voor alle voorkomende rijwiel-reparatie. Alle reparatiën worden door ons vakkundig en vlug in orde gemaakt. Ook HET adres voor het opnemen van uw stem of muziek op een grammofoonplaat.

Beleefd aanbevelend,

L. ZWAREKANT Gr. Oost 59 HOORN

Oud Hoorn met de bus naar Zutphen

De eerste ledenexcursie een succes

Femke Uiterwijk

Toen de touringcar om acht uur 's morgens van het PR-terrein achter het Hoorns station vertrok, was hij slechts gedeeltelijk met enthousiaste Oud Hoornleden gevuld. Dat was jammer, want het zou een bijzondere dag worden. Ten eerste was een bezoek aan het Volkshuis, een etablissement dat gebouwd in 1898 nog steeds kenmerken vertoont van de Jugendstil, een goede zaak. Het betreft hier een inloophuis, waar de bediening grotendeels geschiedt door geestelijk gehandicapten en ex-psihiatrische patiënten.

Alcohol is al vanouds niet te krijgen in het Volkshuis, maar de koffie en de lunch waren uitstekend verzorgd.

Als tweede stond een rondleiding in de Sint Walburgiskerk en de daarbij behorende librerie op het programma. Twee zeer onderlegde gidsen gaven een goede uitleg, waar ik erg van genoten heb. De librerie stamt uit 1561. Er zijn zo'n vierhonderd boeken te zien, waarvan een aantal door monniken met de hand zijn geschreven. Uiteraard zijn deze boeken aan de ketting gelegd. Na de lunch wachtte ons een rondleiding door het oude stadsdeel waar nog aanzienlijke resten van de middeleeuwse ommuring bewaard zijn gebleven. De gids die ons begeleidde was een gepensioneerde militair; hij wist met veel humor onze belangstelling gevangen te houden. Hij liet ons o.a. de Broederkerk zien, waarin sinds een aantal jaren de openbare bibliotheek gevestigd is. Met de bouw van deze kerk is omstreeks 1300 begonnen en u kunt zich voorstellen

Aandachtig luistert men naar de gids in de St. Walburgiskerk te Zutphen.

hoe sfeervol het in die leeszaal is. Ook zagen we op onze route een aantal nieuwe gevelstenen gemaakt door beeldhouwer Hans 't Mannetje. Buitengewoon! Geen abstracte afbeeldingen, maar wel een onderwerp letterlijk uitgebeeld terwijl de opdracht figuurlijk bedoeld was. Ook hadden de winkeliers in de 'Nieuwsteeg' van Zutphen gezamenlijk een aaneengesloten natuurstenen stoep laten leggen. Stond erg mooi! Om vier uur wisten wij met moeite onze gids tot zwijgen te brengen. Maar ook ons verveelde het niet, al werden we wel wat moe. Echter in de bus was jammer genoeg ruimte te over om de voeten te strekken. Dat moet het volgend jaar toch niet zo zijn, vonden alle deelnemers. We bedachten op de terugweg plannen om u het volgend jaar ook mee te krijgen naar weer een andere stad. Maar daar hoort u te zijner tijd zeker iets over.

De middeleeuwse stadsmuur is rond de binnenstad van Zutphen nog op verschillende plekken overeind.

Inhoudsopgave 1998

Kwartaalblad; redactie; lezers

	Lezers schrijven	83, 125, 144
Wim Bongers	Brief uit Canada	17
A.G.F. van Weel	Kwartaalblad: een nieuw gezicht	3

Vereniging

	Sponsorsadvertentie	147
	Zomeravondwandelingen 1998	51
Albert de Graaf	Oud Hoorn en Europa	39
P.M. Huisman	Jaarverslag 1997	13
P.M. Huisman	Verslag ledenvergadering	111
Christ Stoffelen	Documentatiecentrum	68
Femke Uiterwijk	Oud Hoorn met de bus naar Zutphen	174
Linda de Vries	Ledenexcursie naar Hanzestad Zutphen	97
W.L. van der Waal	Jaarcijfers Oud Hoorn 1997-1998	24
A.G.F. van Weel	Feestelijke opening Oost-Indisch Pakhuis	162
A.G.F. van Weel	Kunst & Cultuurprijs 1997	98
A.G.F. van Weel	Van de bestuurstafel	4, 52, 93, 138

Stadsbeeld

	Westerblokker – kerkgebouw H. Aartsengel Michaël	82
Albert de Graaf	Kerkmeijer-de Regtstichting 1998	143
Albert de Graaf	De klanken van het carillon	142
Leo Hoogeveen	Nieuwendam 19-20	7
Herman Lansdaal	Pakhuis Nieuwe Noord 49	18
Henk Overbeek	Een bijzonder glas-in-loodraam	42
W.L. van der Waal/A.G.F. van Weel	Stadsbeeld: restauraties, wijzigingen, verval	28, 72, 120, 147
A.G.F. van Weel	Fel protest tegen korting op Hoorns restauratiebudget 2003	16
A.G.F. van Weel	Vereniging Hendrick de Keyser 80 jaar	56

Stadsgeschiedenis

Wim Klaassen	Op zoek naar Horinezen van 50 jaar terug	70
Wim Klaassen	Zoektocht naar oud-leerlingen van Hoornse Aloysius-ulo	26
Herman Lansdaal	Annie Sleutel draait Hoornse tijd terug	114
Herman Lansdaal	De fietsenmaker van het Groote Oost	172
Herman Lansdaal	Geen Titanic-historie voor Hoorn	60
Herman Lansdaal	Hoorns goedkoopste magazijn	19
Herman Lansdaal	Met 'Bello' terug in de tijd	27
Lourens Olijve	Toen de haven nog de haven was	47, 103, 157
Henk Saaltink	Een notaris, wat doe je ernee	61
Henk Saaltink	Portretten uit een voltooid verleden tijd	100
W.J. Schulte	Gerritsland, om nooit te vergeten	153
Ben van Tartwijk	Geschiedenisles op Het Fluitschip	156
Femke Uiterwijk	Biljartvereniging Horna 65 jaar	108
Femke Uiterwijk	Zevende editie 'Hoorn oh ja'	40
Arie van Zoonen	Wilhelmina gekroond: feest in Hoorn	87
Arie van Zoonen	Vereeniging voor Volsvermaken 1870-1900	131

Personen

	J.J. Schilstra, Westfriese monumentenzorger	12
Herman Lansdaal	Kostelijk levensverhaal van Horinees	66
Femke Uiterwijk	Klaas van Hinte	12
Arie van Zoonen	Een boek over Gerard Boedijn	20

Rubrieken

Henk Saaltink	Men vraagt ons	36, 80, 117, 165
Femke Uiterwijk	Hoe Hoorn veranderde	44, 84, 128, 176
Femke Uiterwijk	Kent u Hoorn ook zo?	34, 78, 126, 170

HOE HOORN VERANDERDE

Femke Uiterwijk

Een winters gezicht op de ingang van het Julianapark vanaf het ABC (1905). Dit komt nooit meer terug. De bomen zijn verdwenen. Op deze plek is nu een merkwaardig flatgebouw gepland

Karperkuil omstreeks 1932. De scheepswerf van Kaat gezien vanaf de Ottobrug. Achter de bomen de Binnenluiendijk.